

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sancti Gregorii Papæ Primi Cognomento Magni Opera

In Tres Tomos Distributa. Ex quamplurimis MSS. Codicibus emendata ;
Additæ Sunt Quædam Notæ in Dialogos & Epistolas ejusdem S. Gregorii

Gregor <I., Papst>

Lutetia Parisiorum, 1675

Sancti Gregorii Moralis Expositionis In Beatum Job Liber Qvintvs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74915)

in vinea, æquè cuncti denarium sortiuntur. Et quidem apud Patrem mansiones multe sunt; & tamen eundem denarium dispares laboratores accipiunt: quia una cunctis erit beatitudo lætitiæ, quamvis non una sit omnibus sublimitas vitæ. Parvum & magnum in hac luce conspexerat, qui ex voce capitibus dicebat: *Imperfectum meum viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur.* Parvum & magnum conspexerat, cum dicebat: *Benedixit omnes timentes se Dominus, pusillos cum maioribus.* Bene autem subditur: [*Et servus liber à domino suo.*] Scriptum quippe est: *Omnis qui peccat, servus est peccati:* quia nimirum quisquis se pravo desiderio subjicit, iniquitatis dominio dudum libera mentis colla supponit. Sed huic dominio contradicimus, cum iniquitati quæ nos ceperat, reluctamur: cum consuetudini violenter resistimus, & desideria perversa calcantes contra hanc jus nobis libertatis ingenitæ vindicamus: cum culpam pœnitendo percutimus, & maculas fordidum sletibus lavamus. Plerumque autem jam mens quidem quod se perversè egisse meminit, deplorat: jam pravè acta non solum deserit, sed amarissimis etiam lamentis punit: & tamen dum eorum quæ egit, reminiscitur, graviter judicii pavore terretur. Jam se perfectè convertit, sed adhuc se perfectè in securitatem non erigit: quia dum quanta sit districtio extremi examinis pensat, inter spem formidinemque sollicita trepidat: quia iudex justus veniens, quid de perpetratis reputet, quid relaxet, ignorat. Nam quam prava commiserit, meminit: sed an commissa dignè deflexerit, nescit: ac ne adhuc culpæ immanitas modum pœnitentiæ transeat, metuit. Et plerumque culpam jam veritas relaxat, sed mens afflictæ adhuc de venia, dum valde sibi est sollicita, *formidat. Servus ergo hic jam fugit dominum, sed liber non est: quia peccatum suum homo jam corrigendo & pœnitendo deserit, sed tamen adhuc districtum iudicem de ejus retributione pertimescit. Ibi ergo servus à domino liber erit, ubi jam de peccati venia dubietas non erit. Ibi jam securam mentem culpæ suæ memoria non addicit, ubi non sub reatu animus trepidat, sed de ejus indulgentia liber exultat. Sed si nulla ibi homo peccati sui memoria tan-

Ps. 138. b

Ps. 113. c

Joan. 8. e

* al. trepidat

A gitur, ereptum se unde gratulatur? Aut quomodo largitori gratias refert de venia quam accepit, si interveniente oblivione transactæ nequitia, pœnæ se esse debitorem nescit? Neque enim neglectè prætereundum est quod Psalmista ait: *Misericordias tuas Domine in æternum cantabo.* Quomodo enim Dei misericordias in æternum cantat, qui se fuisse miserum ignorat? Et si miseriæ transactæ non meminit, unde largitori misericordiæ laudes reddit? Sed rursus querendum est, quomodo electorum mens perfectæ esse in beatitudine poterit, si hanc inter gaudia memoria sui reatus tangit? Aut quomodo perfectæ lucis clarescit gloria, quam reducta ad animum obumbrat culpa? Sed sciendum est, quia sicut sæpe nunc tristitiam læti reminiscimur, ita tunc, transactæ nequitia sine læsione nostræ beatitudinis recordamur. Plerumque enim incolumitatis tempore ad memoriam dolores præteritos sine dolore reducimus: & quò ægros nos recolimus, eò nos incolumes plus amamus. Erit ergo & in illa beatitudine culpæ memoria, non quæ mentem polluat, sed quæ nos arctius lætitiæ astringat: ut dum doloris sui animus sine dolore reminiscitur, & debitorem se medico verius intelligat, & eò magis acceptam salutem diligit, quò molestiæ meminit, quam evasit. In illa itaque lætitiæ sic tunc sine tædio mala nostra conspiciamus, sicut nunc in luce positi, sine ulla cordis caligine animo tenebras videmus: quia est obscurum est quod mente cernimus, de judicio est hoc luminis, non de passione cæcitat. Et in æternum ergo laudes misericordiæ largitori nostro referimus, & nequaquam *miseria conscientia gravamur: quia dum mala nostra sine aliquo mentis malo respicimus, & numquam erit quod corda laudantium de transactis iniquitatibus polluat, & semper erit quod hæc ad laudem liberatoris accendat. Quia ergo internæ lucis requies sic in se magnos sublevat, ut tamen parvulos non derelinquat, dicatur rectè: [*Parvus & magnus ibi sunt.*] Quia autem sic ibi conversi peccatoris animus culpæ suæ memoriæ tangitur, ut tamen nulla ejusdem memoriæ confusione deprimatur, congruè subjungitur: [*Et servus liber à domino suo.*]

Ps. 138. b

* al. misericordia conscientia.

Libri quarti Moralium finis.

SANCTI GREGORII MORALIS EXPOSITIONIS, IN BEATVM JOB LIBER QVINTVS.

Quid sit, quod in hac vita nonnunquam bonis male sit, & malis bene.

CAPUT PRIMUM.

CUM valde occulta sint iudicia divina, cur in hac vita nonnunquam bonis sit malè, & malis bene: tunc occultiora sunt, cum & bonis hic bene est, & malis malè. Nam cum bonis hic malè est, & malis bene, hoc fortasse deprehenditur: quia & boni, si qua deliquerunt, hic recipiunt, ut ab æterna plenius damnatione liberentur: & mali bona, quæ pro hac vita faciunt, hic inveniunt, ut ad sola in posterum

tormenta pertrahantur. Unde & ardenti in inferno diviti dicitur: *Memento fili, quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala.* At cum bonis hic bene est, & malis malè, incertum valde est, utrum boni idcirco bona accipiant, ut provocati ad aliquid melius crescant; an iusto latentique iudicio hic suorum operum remunerationem percipiant, ut à præmiis vitæ sequentis inanescant: & utrum malos idcirco adversa feriant, ut ab æternis suppliciis corrigendo defendant; an hic eorum pœna incipiat, ut quandoque complenda eos ad ultima gehennæ tormenta perducat. Quia ergo inter divina iudicia gravi incertitudinis suæ caligine humana mens

Luc. 16. d

premitur; sancti viri cum sibi suppetere prospera huius mundi conspiciunt, pavida suspicione turbantur. Timent enim, ne hic laborum suorum fructus recipiant: timent, ne quod divina iustitia latens in eis vulnus aspiciat, & exterioribus eos numeribus cumulans, ab intimis repellat. Cum vero taciti cogitant, quod nec bona agunt, nisi ut soli Domino placeant, nec in ipsa affluentia suae prosperitatis exultant: minus quidem de prosperis occulta contra se iudicia metuunt, sed tamen eadem prospera, quia se ab intima intentione praepediunt, aegre ferunt: & molestè praesentis vitae blandimenta tolerant, quia per haec se utcumque tardari in interno desiderio non ignorant. Plus enim in hoc mundo honor, quam despectio occupat: & magis prosperitatis sublimitas, quam necessitatis adversitas gravat. Per hanc namque nonnumquam cum homo exterius premitur, ad concupiscenda quae intus sunt, liberius relaxatur. Per illam vero animus, dum multis parere cogitur, à desiderij sui cursu retinetur. Unde fit, ut sancti viri magis in hoc mundo prospera quam adversa formident. Sciunt namque, quia mens dum blanda occupatione premitur, aliquando libens ad exteriora derivatur. Sciunt quia sepe sic hanc clandestina cogitatio decipit, ut quomodo permutetur, ignorent. Pensant autem, quae sint * interna bona quae cupiunt, & cognoscunt, quam nihil sit omne quod blandum temporaliter arridet; cunctaque huius mundi prospera mens eorum eò aegre tolerat, quod supernae felicitatis est amore fauciata: tantoque magis in praesentis dulcedinis aspernacione erigitur, quanto hanc conspiciunt, quia furtivè sibi * internae gloriae despectu blanditur. Unde & beatus Job cum supernam requiem contemplarus diceret: *Parvus & magnus sibi sunt, & servus liber à domino suo*, illico adiungit:

Quod sancti viri ad patriam redire desiderantes, peregrinationis huius claritatem, & gloriam temporalis honoris contemnunt.

CAPUT II.

Idem l. 13. Mor. c. 20. & 27. c. 11. & 29. c. 1. & 31. c. 1. in Psal. 138. Es. 138. b.

Quare data est misero lux? In Scriptura sacra nonnumquam lucis appellatione prosperitas; **D** noctis autem nomine, huius mundi adversitas designatur. Unde & bene per Psalmistam dicitur: *Sicut tenebra ejus, ita & lumen ejus*. Quia enim sancti viri ita prosperitatem saeculi despicientes calcant, sicut & adversitatem ejus calcantes tolerant; per magnam mentis celsitudinem mundi sibi & adversa & prospera subternentes dicunt: *Sicut tenebra ejus, ita & lumen ejus*. Ac si apertius dicant: Sicut intentionis nostrae fortitudinem, ejus tristitia non premunt; ita hanc nec blanda corrumpunt. Sed quia haec, ut diximus, bonorum mentem etiam cum non sublevant, perturbant, nec rursus à in huius exilij ærumna miseros cognoscunt, clarescere in ejus prosperitate refugiant. Unde bene nunc dicitur: [*Quare data est misero lux?*] Lux enim miseris datur, quando hi, qui sublimia contemplant, esse se in hac peregrinatione miseros agnoscunt, claritatem transitoriae prosperitatis accipiunt. Et cum valde defleant quia tardè ad patriam redeunt, tolerare insuper honoris onera compelluntur. Amor eos aeternorum conterit, & gloria de temporalibus arridet. Qui dum cogitant, quae sint quae in infimis tenent, & quae sint quae de sublimibus non vident; quae sint quae in terra fulciunt, quae autem de caelestibus perdidit, prosperitatis suae mœrore mordentur: quia etsi vident nequaquam ab ea se funditus opprimi, pensant tamen sollicitè cogitationem suam in amore Domini & in ejus dispensatione parti. Unde bene eum

A dicit: [*Quare data est misero lux?*] protinus adiungit:

Quod sicut in hoc saeculo sancti nil appetunt: ita etiam amaritudinem ejus non ferentes, hoc optant, ut nulla ejus obligatione teneantur.

CAPUT III.

ET vita his qui in amaritudine animae sunt. In amaritudine quippe animae sunt omnes electi, qui vel punire stendo non desinunt quae deliquerunt, vel gravi se mœrore afficiunt, quia longè huc à facie conditoris projecti, adhuc in aeternae patriae gaudiis non sunt. De quorum corde bene per Salomonem dicitur: *Cor, quod novit amaritudinem animae suae, in gaudio illius non miscebitur extraneus*. In amaritudine namque sunt & corda reproborum, quia ipsis etiam pravis suis desideriis affliguntur: sed eandem amaritudinem nesciunt, quia pensare quod tolerant, sponte sua excæcati non possunt. At contra cor bonorum amaritudinem suam novit: quia ærumnam exilij, in qua projectum laceratur, intelligit, & quam sint tranquilla quae perdidit, quam confusa in quibus cecidit, sentit. Sed hoc amaritatum cor ad gaudium suum quandoque reducit, atque in ejus gaudio extraneus non misceatur: quia is, qui nunc ab hoc mœrore cordis foras se per desideria saeculi ejicit, seclusus tunc ab illa intima ejus solemnitate remanebit. Hi itaque, qui in amaritudine animae sunt, mori mundo funditus concupiscunt: ut sicut in saeculo ipsi nihil appetunt, ita jam à saeculo nulla obligatione teneantur. Et plerumque contingit, ut jam homo mundum mente non teneat, sed tamen mundus hominem occupationibus astringat: & ipse quidem mundo jam mortuus est, sed ipsi mundus adhuc mortuus non est. Quasi enim vivus adhuc mundus eum conspiciat, dum alio intentum, in suis actibus rapere contendit. Unde bene Paulus, cum & ipse saeculum perfectè despiceret, & talem se factum videret, * quod jam hoc saeculum concupiscere omnino non posset; ruptis huius vitae vinculis liber dicit: *Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo*. Mundus quippe crucifixus fuerat: quia hunc cordi suo jam mortuum non amabat. Sed & semetipsum mundo crucifixerat; quia talem se ei exhibere studuit, ut ab eo quasi mortuus concupisci non posset. Si enim uno in loco sint mortuus & vivens, etsi mortuus vivum non videt, vivus tamen mortuum videt: si verò utrique mortui sint, alter alterum nequaquam videt. Ita qui jam mundum non amat, sed tamen ab illo vel non volens amatur, etsi ipse velut mortuus mundum non videt, hunc tamen mundus adhuc non mortuus videt. Si verò nec ipse in amore mundum retinet, nec rursus à mundi amore retinetur, vicissim sibi utrique extincti sunt: quia dum alter alterum non appetit, quasi mortuum mortuus non attendit. Quia igitur nec Paulus mundi gloriam querebat, nec à mundi gloria ipse querebatur: & se mundo, & mundum sibi crucifixum esse gloriatur. Quod quia multi appetunt, sed tamen usque ad calmen extinctionis omnimodo non assurgunt, rectè gementes dicunt: [*Quare data est misero lux, & vita his qui in amaritudine animae sunt?*] Vita quippe amaritatis datur, cum huius mundi gloria tristibus gementibusque tribuitur. In qua nimirum vita, poenâ se validissimi timoris afficiunt: quia etsi ipsi mundum non tenent, adhuc tamen tales esse se metuunt, qui à mundo teneantur: quia nisi ei quantulumcumque viverent, hos ad usum suum proculdubio non amaret. Mare enim viva corpora in semetipso retinet: nam mortua extra se protinus expellit. Sequitur.

Quod

Quod occulto Dei iudicio nonnulli sancti, qui in hoc mundo mortificare se appetunt, præesse in regimine, vel occupari in iunctis honoribus compelluntur: & unde locupletiores fiunt, se destrutores existimant.

CAPUT IV.

Qui expectant mortem, & non venit.] Desiderant quippe mortificare se funditus, atque ab omni vita gloria temporalis extinguerent: sed occultis sæpe Dei iudiciis vel præesse in regimine, vel occupari in iunctis honoribus compelluntur, atque inter hæc mortificationem plenissimam indefinenter expectant. Sed expectata mors non venit: quia eorum usus temporali gloria etiam nolens vivit. **B** Quam tamen pro divino amore tolerant: & intus quidem servant desiderium pietatis, foris autem explent ministerium ordinis: quatenus nec à perfectione per intentionem recedant, nec dispositioni conditoris per superbiam contradicant. Mira enim divinitatis pietate agitur, cum is qui perfectio corde ad contemplationem tendit, humanis ministeriis occupatur: ut & multis infirmioribus ejus mens perfecta proficiat, & quo semetipsum imperfectum respicit, inde ad humilitatis culmen perfectior assurgat. Nonnumquam etenim viri sancti unde desideriorum suorum detrimenta tolerant, inde majora lucra converfis aliis reportant: quia dum eis vacare, ut appetunt, non licet, rapere secum alios, quibus admiscerentur, libet. Fit ergo mira dispositione pietatis, ut unde se destructiores æstimant, inde locupletiores ad cælestis patriæ constructionem surgant. Nonnumquam verò idcirco ad concepta desideria minimè perveniunt, ut ipsa interveniente tarditate, ad eadem desideria laxato mentis sinu dilatentur: & quæ extenuari fortasse impleta poterant, magna dispositione agitur, ut repulsa crescant. Sic quippe mortificari appetunt, ut jam perfectè, si liceat, conditoris sui faciem contemplantur. Sed eorum desiderium differtur, ut proficiat: & tarditatis suæ sinu nutritur, ut crescat. Unde bene sponsa in sponsi sui desiderio anhelans clamat: *In lectulo meo per noctes quasi vi quem diligit anima mea: quasi vi illum, & non inveni.* Abscondit se sponsus cum quaeritur, ut non inventus ardentius quaeratur: & differtur quaerens sponsa, ne inveniatur, ut tarditate sua capax reddita, multiplicius quandoque inveniatur quod quaerebat. Unde beatus Job cum diceret: *[Expectant mortem, & non venit:]* ut hoc ipsum quaerentium desiderium subtilius expleret, illico adjungit:

Quod thesaurus noster cognitio sit: & quasi sepulcrum contemplatio divina, in qua mens mundo crucifixa quiescit.

CAPUT V.

Quasi effodientes thesaurum.] Omnes namque, qui fodiendo, thesaurum quaerunt, cum fodere aliis cæperint, ad laborem instantius inardescunt: quia quod se thesauro abscondito jam jamque appropinquare æstimant, eò in effodiendo enixius laborant. Qui igitur plenè mortificationem suam appetunt, quasi effodientes thesaurum quaerunt: quia quanto sunt viciniore ad finem, tanto se exhibent ardentiores in opere. Laborando ergo non deficiunt, sed magis ad usum laboris crescunt: quia quod jam præmia propinquiora considerant, eò in opere delectabilius exsulant. Unde bene Paulus quibusdam absconditum æternæ patriæ thesaurum quaerentibus dicit: *Non deserentes collectionem nostram, sicut est consuetudinis quibusdam, sed consolantes laborantem, & tanto magis, quanto*

S. Greg. Tom. I.

A *videritis appropinquantem diem.* Laborantem quippe consolari, est pauper in labore persistere: quia sublevatio est laboris, * visitatio collaborantis: sicut cum in itinere comes jungitur, via quidem non * abstrahitur, sed tamen de societate comitis leviatur labor itineris. Dum itaque Paulus consolantes se in laboribus quaereret, adjunxit dicens: *Tanto magis, quanto videritis appropinquantem diem.* Ac si diceret: Eò labor crescat, quò ipsa jam præmia laboris appropinquant, velut si aperte dicat: *Thesaurum quaeritis, sed eò fodere ardentius debetis, quò jam juxta quaesitum aurum fodiendo pervenistis.* Quamvis hoc, quod dicitur: *[Expectant mortem, & non venit, quasi effodientes thesaurum:]* intelligi & aliter potest. Quia enim perfectè mori mundo non possumus, nisi intra mentis nostræ invisibilia à visibilibus abscondamur: rectè hi qui mortificationem suam appetunt, thesaurum effodientibus comparantur. Mundo enim per invisibilem sapientiam morimur: de qua per Salomonem dicitur: *Si quaesieris illam quasi pecuniam, & sicut thesauros effoderis eam.* Sapientia quippe in rerum superficie non jacet, quia in invisibilibus latet. Et tunc mortificationem nostram contingentes, sapientiam apprehendimus, si relictis visibilibus in invisibilibus abscondamur: si sic hanc, cor effodientes, quaerimus, ut omne quod terrenum mens cogitat, à semetipsa, manu sanctæ discretionis ejiciat, & thesaurum virtutis qui se latebat, agnoscat. Facile enim in se thesaurum quaesitum invenit, si eam quæ se malè præferat, molem à se terrena cogitationis repellit. Quia autem quaesitam mortem sicut thesaurum dicit, rectè subjungit: *[Gaudentque vehementer, cum invenerint sepulcrum.]* Sicut enim sepulcrum locus est, quo absconditur corpus: ita divina contemplatio quoddam sepulcrum est mentis, quo absconditur anima. Quasi enim huic adhuc mundo vivimus, cum mente in eum foris vagamur: sed mortui in sepulcro abscondimur, cum mortificati exterioribus, in secreto internæ contemplationis desideriorum temporalium, à tumultu inutilium curarum, à clamore perturbationum, semetipsos sacri verbi gladio mortificare non desinunt; atque intus ante Dei faciem in sinu mentis abscondunt. **D** Unde bene per Psalmistam dicitur: *Abscondes eos in abdito vultus tui, à conturbatione hominum.* Quod quamvis perfectè postmodum fiat, etiam nunc ex magna parte agitur, cum à temporalium desideriorum tumultibus delectatione in interiora rapiuntur: ut mens eorum dum in amorem Dei tota tenditur, nulla inutili perturbatione laceretur. Hinc est quòd Paulus per contemplationem mortuos & quasi in sepulcro absconditos discipulos videbat, quibus dicebat: *Mortui enim estis, & vivate in christo.* **E** *stra abscondita est cum Christo in Deo.* Qui ergo mortem quaerit, gaudet dum sepulcrum invenit; quia qui mortificare se appetit, valde ad inventam requiem contemplationis hilarescit: ut extinctus mundo lateat, & à cunctis exteriorum rerum perturbationibus intra sinum se intimi amoris abscondat. Si verò ad hoc quòd thesaurus effodi dicitur, etiam sepulcri inventio subinfertur; hoc necesse est ut intentio nostra conspiciat, quòd antiqui suos mortuos cum divitiis obruebant. Qui igitur thesaurum quaerit, gaudet cum sepulcrum invenit: quia sapientiam perquirentes, cum sacra Scripturae paginas volvimus, cum exempla præcedentium patrum perferutamur; quasi ex sepulcro gaudium sumimus, & mentis divitias apud mortuos invenimus: quia qui huic mundo perfectè extincti sunt, in occulto cum divitiis requiescunt. Sepulcro ergo dives efficitur, quia per exempla justorum in contemplationis virtute sublevatur. Sed cum re-

quirens dicat: *Quare data est misero lux?*] cur A
hoc ipsum requirere prafumat, infinuat dicens:

*Quod hoc ipsum, quod recte nos agere credimus,
vrum in diftricti iudicis examine
rectum fit, ignoramus.*

CAPUT VI.

Viro, *cujus abscondita est via, & circumdedit eum Deus tenebris.*] Viro enim via sua abscondita est: quia etiam jam in qua sit vitæ qualitate considerat, adhuc tamen ad quem finem tendat, ignorat. Etiam jam superna appetit, etiam plenius hæc desiderii querit; adhuc tamen si in eisdem desiderii permaneat, nescit. Peccata quippe deserentes, ad justitiam tendimus: & unde venimus, novimus; sed quod perveniamus, ignoramus. Quid hæsterna die fuimus scimus; sed quid contingat crastina nos esse, nescimus. Viro ergo via sua abscondita est: quia sic pedem ponit operis, ut tamen prævidere nequeat exitum consummationis ejus. Est autem & alia vitæ nostræ abscondita: quia nonnumquam ea ipsa, quæ recte nos agere credimus, an in diftricti iudicis examine recta sint, ignoramus. Sæpe enim, sicut & longè superius diximus, opus nostrum causa damnationis est, & profectus putatur esse virtutis. Sæpe unde placari iudex creditur, inde ad irascendum placidus instigatur; Salomone attestante, qui ait: *Est via, quæ videtur homini recta: novissima autem ejus ducunt ad mortem.* Unde sancti viri cum sua superant, sua etiam bene gesta formidant: ne cum bona agere appetunt, de actionis imagine fallantur: ne pestifera tabes putredinis sub boni speciei lateat coloris. Sciunt enim quia corruptionis adhuc pondere gravati, dijudicare bona subtiliter nesciunt: & cum ante oculos extremi examinis regulam deducunt, hæc ipsa in se nonnumquam & quæ approbant metuunt: & tota quidem mente interna desiderant, sed tamen de incertitudine operum trepidi, quod gradiuntur ignorant. Unde bene postquam dictum est: *[Quare data est misero lux?]* adjungitur: *[Viro, cuius abscondita est via.]* Ac si dicatur: Cur hujus vitæ successus appetit, qui sub qua sit aestimatione iudicis iter sui operis nescit? Bene autem subditur: *[Et circumdedit eum Deus tenebris.]* Tenebris namque homo circumdatur; quia quamvis cælesti desiderio ferveat, quid de semetipso sit dispositum intrinsecus, ignorat. Et valde metuit, ne quid sibi in iudicio obviet, quod se de se nunc in desiderio boni fervoris latet. Tenebris homo circumdatur; quia ignorantia suæ caligine premitur. An tenebris circumdatus non est, qui plerumque præteritorum non meminit, futura non invenit, præsentia vix cognoscit? Tenebris circumdatus se quidam sapiens viderat, cum dicebat: *Quæ in prospectu sunt, vix invenimus cum labore: & quæ in celis sunt, quis investigabit?* His se tenebris Propheta circumdatus vidit, cum dispositionis intimæ penetrare interna non potuit, dicens: *Posuit tenebras latibulum suum.* Auctor enim noster, quia nobis in hoc exilium dejectis, lucem suæ visionis abstulit, se nos oculis quasi in tenebrarum latibulo abscondit. Quas nimirum cæcitate nostræ tenebras, cum studiosè conspicimus, mentem ad lamenta provocamus. Flet enim cæcitate quam foris patitur, si humiliter meminit, quod in interioribus lumine privatur. Cumque tenebras, quibus circumdatur, respicit, splendoris intimi ardenti se desiderio affligit: omnique intentionis admittit semetipsam concutit, & supernam lucem, quam condita deseruit, repulsa querit. Unde fit plerumque, ut in ipsis piis fletibus illa interni gaudij claritas erumpat: & mens, quæ in torpore prius cæca jacerat, ad inspectionem fulgoris intimi suspiriis vegetata convalescat. Unde bene sequitur:

Quod fletu suo anima pascitur: & dum gemitu poenitentia afficitur, consolationis divina refectione satiatur.

CAPUT VII.

Anequam comedam, suspiro.] Comedere namque est animæ, supernæ lucis contemplationibus pasci. Suspirat ergo antequam comedat, quia prius gemitibus tribulationis afficitur, & postmodum contemplationis refectione satiatur. Nisi enim suspiret, non comedit: quia qui se in hoc exilio per desideriorum cælestium lamenta non humiliat, æterna patriæ gaudia non degustat. A veritatis enim pabulo jejuni sunt, qui in hac peregrinationis inopia lætantur. Suspirat autem qui comedit; quia quos veritatis amor afficit, etiam refectione contemplationis pascit. Suspirans Propheta comedebat, cum diceret: *Fuerunt mihi lacryme meæ panes.* Luctu enim suo anima pascitur, cum ad superna gaudia flendo sublevarur: & intus quidem doloris sui gemitum tolerat; sed ed refectionis pabulum percipit, quod vis amoris per lacrymas emanat. Unde & eandem vim lacrymarum adhuc beatus Job profequitur, subdens: *[Et quasi inundantes aqua, sic rugitus meus.]* Aquæ, cum inundant, cum impetu veniunt; & crescentibus multipliciter voluminibus, intumescunt. Electi verò dum mentis suæ oculis divina iudicia opponunt: dum de occulta super se sententia trepidant: dum se ad Deum pervenire posse confidunt, sed tamen ne non perveniant metuunt: dum præteritorum suorum recolunt, quæ desunt: dum quæ sibi adhuc futura sunt, quia nesciunt, pertimescunt: quasi quedam in eis aquarum more volumina colliguntur, quæ in mœroris rugitus quasi in subjecta litora defluunt. Vir igitur sanctus vidit, quanta sint in lamentis poenitentia volumina cogitationum; & ipsas mœroris undas inundantes aquas vocavit, dicens: *[Et quasi inundantes aqua, sic rugitus meus.]* Nonnumquam verò iusti, sicut & paulò superius diximus, in ipsis bonis operibus positi trepidant, ac ne in eisdem occulto aliquo errore displiceant, continuis lamentis vacant. Quos cum divina subito flagella corripiunt, auctoris sui gratiam se offendisse suspicantur: quia vel infirmitatibus præpediti, vel amaritudinibus pressi, ad impendenda proxima pia opera non assurgunt. Et cor in lamentum vertitur, quia corpus à devotionis suæ ministerio retardatur. Cumque se mercedem non augere considerant, etiam transacta opera displicuisse formidant. Unde etiam beatus Job cum rugitum suum quasi inundantes aquas diceret, illico adjunxit: *[Quia timor, quem timebam, evenit mihi: & quod verebar, accidit.]* Iusti igitur viri desunt & pavent, & magnis se lamentis cruciant, quia deseri formidant: & quamvis de correptione sua gaudeant, eorum tamen trepidam mentem correptio ipsa perturbat: ne malum quod tolerant, non pia percussio disciplinæ sit, sed animadversio iuste vindictæ. Quod bene Psalmista considerans ait: *Quis novit potestatem iræ tuæ?* Potestas quippe divinæ iræ, nostra non potest mente comprehendere: quia ejus dispensatio obscuris super nos dispositionibus, sæpe unde aestimatur deserere, inde nos recipit: & unde nos recipere creditur, inde derelinquit: ut plerumque hoc fiat gratia, quod ira dicitur, & hoc alioquando ira sit, quod gratia putatur. Nonnullos enim flagella corrigunt: nonnullos ad impatientiam vafaniam perducunt: & alios prospera quia demulcent, ab insania mitigant: alios quia elevant, funditus ab omni spe conversionis eradicant. Cunctos autem vitia ad ima pertrahunt: sed tamen quidam ed ab his facilis redeunt, quod se in eis corruisse altiùs erubescunt. Et semper virtutes ad superna sublevarur: sed nonnumquam quidam dum

Prov. 14
6

Sap. 17
6

Psal. 17
6

Psal. 41
4

5

Psal. 39
6

tumorem de virtutibus concipiunt, per ipsum tramitem ascensionis cadunt. Quia ergo potestas divina irae minime cognoscitur: in cunctis necesse est, ut sine cessatione timeatur. Sequitur:

Quod hi qui in regimine constituti sunt, districte cogitare debent, ut gloriam suam dignitatis dissimulent; & quod non omnia eis liceant.

CAPUT VIII.

Nonne dissimulavi? nonne silui? nonne quievi? & venit super me indignatio. Quamvis quilibet in loco positi, cogitando, loquendo, agendo peccemus: tunc tamen per tria haec animus effrenatius rapitur, cum mundi hujus prosperitate sublevarur. Nam cum praeire se potestate ceteros conficit, alta de se elate cogitans sentit. Et cum auctoritati vocis à nullo resistitur, lingua licentius per abrupta defrenatur. Cumque facere quod libet, licet, iuste sibi omne aestimare licere, quod libet. Sed sancti viri cum mundi hujus potestate fulciuntur, tantò sub majorem mentis disciplinam se redigunt, quantò sibi per impatientiam potestatis, suaderi illicita quasi licentius sciunt. Cor namque à consideranda sua gloria reprimunt: linguam ab immoderata locutione restringunt: opus ab inquietudinis vagatione custodiunt. Saepè enim qui in potestate sunt, ea quae rectè faciunt, quia elate cogitant, amittunt: dumque se ad cuncta utiles aestimant, etiam impense utilitatis sibi meritum damnant. Ut enim cujuslibet facta digniora sint; necesse est, ut ei apud se semper indigna videantur: ne eadem bona actio agentis cor sublevet, & sublevando plus auctorem de elatione dejiciat, quam ipsos fore, quibus impenditur, juvat. Hinc est enim quòd rex Babyloniae, dum elata mente apud

6.

Dan. 4.

Matt. 5.

1 Cor. 6.

14. q. 1. in principio.

S. Amb. de obitu Valenti.

clamoris est tumultus cordis. Quiescunt quoque qui bene in potestate sunt, cum terrenarum actionum strepitus pro divino amore intermittendo post ponunt: ne dum ima indefinenter occupant, cor funditus à summis cadat. Sciunt enim, quia nequaquam mens ad superna attollitur, si curarum tumultibus continuè in infimis occupatur. Quid enim de Deo occupata obtineat, quae de illo apprehendere aliquid etiam vacans laborat. Bene autem per Psalmistam dicitur: *Vacate & videte, quoniam ego sum Deus.* Quia qui vacare Deo negligit, suo sibi iudicio lumen ejus visionis abscondit. Hinc etiam per Moysen dicitur, ut pisces, qui pennulas non habent, non edantur. Pisces namque qui habent pennulas, saltus dare super aquas solent. Soli ergo in electorum corpore quasi pisces transeunt, qui in eo quòd imis deserviunt, aliquando ad superna conscendere curarum lateant, & nulla eos amoris summi quasi liberi aëris aura contingat. Qui ergo rebus temporalibus occupantur, tunc bene exteriora disponunt, cum sollicitè ad interiora refugiant: cum nequaquam foris perturbationum strepitus diligunt, sed apud semetipsos intus in tranquillitatis sinu requiescunt. Pravae etenim mentes temporalium rerum tumultus intra semetipsas versare non cessant, etiam cum vacant. In cogitatione enim servant depicta, quae amant: & quamvis nihil exteriori faciant, apud semetipsas tamen sub pondere inquietae quietis elaborant. Quibus si earundem rerum administratio praebeatur, semetipsas funditus deserunt: & fugitiva haec temporalia per intentionis cursum continuè cogitationum passibus sequuntur. Pia autem mentes haec & cum defunt non quaerunt: & graviter etiam cum adfunt, ferunt, quia per exteriorum curam à se exire pertimescunt. Quod bene illà duorum fratrum vita signatur, de quibus scriptum est: *Filius est Esau vir gnarus venandi, & homo agricola: Jacob autem vir simplex habitabat in tabernaculis.* Vel sicut in alia translatione dicitur, *Habitabat domi.* Quid enim per venationem Esau, nisi eorum vita figuratur, qui in exterioribus voluptatibus fusi carnem sequuntur? Qui etiam agricola esse describitur: quia amatores hujus saeculi tantò magis exteriora colunt, quantò interiora sua inculta derelinquunt. Jacob verò vir simplex in tabernaculis vel in domo habitare perhibetur: quia nimirum omnes, qui in curis exterioribus spargi refugiant, simplices in cogitatione, atque in conscientiae suae habitatione consistunt. In tabernaculis enim, aut in domo habitare, est se intra mentis secreta restringere, & nequaquam exteriori per desideria dissipare: ne dum ad multa foris inhiant, à semetipsis alienati cogitationibus recedant. Dicat igitur probatus vir, & exercitatus in prosperis [Nonne dissimulavi? nonne silui? nonne quievi?] Ut enim supra jam diximus, sancti viri, cum eis transitoria prosperitas arridet, favorem mundi quasi nescientes dissimulant, & forti gressu interiori hoc, unde exteriori sublevantur, calcant. Silent autem, quia nullis pravae actionis clamoribus pertrepunt. Omnis namque iniquitas apud secreta Dei judicia habet voces suas. Unde scriptum est: *Clamor Sodomorum & Gomorrhoeorum multiplicatus est.* Quiescunt verò, cum non solum nullo cupiditatum temporalium turbulento appetitu rapiuntur, verum etiam curis praesentis vitae necessarii immoderati occupari refugiant. Sed haec agentes, paterna adhuc flagella sentiunt: ut tantò perfectiores ad hereditatem veniant, quantò eos pie feriens disciplina quotidie etiam de minimis purgat. Iusta itaque indefinenter faciunt, & assidue dura patiuntur: quia saepe ipsa iustitia nostra, ad examen divinae iustitiae deducta, iniustitia est: & sordet in districtio-

Greg. 1. 30. Mor. c. 24. et in Eze. hom. 24.

Ps. 45. b

Lev. 11. 6

Gen. 25. 34

Gen. 25. 27

Sup. 5. 6

Gen. 18. 6

ne iudicis, quod in aestimatione fulget operantis. Unde Paulus cum diceret: *Nihil mihi conscius sum*; protinus adjunxit: *Sed non in hoc iustificatus sum*. Qui causam mox, cur non sit iustificatus, insinuans, ait: *Qui autem iudicat me, Dominus est*. Ac si dicar: Idcirco in eo quod nihil mihi conscius sum, iustificatum ne abnego; quia ab eo qui me iudicat, examinari me subtilius scio. Dissimulanda ergo sunt, quae exterius favent: reprimenda, quae interiūs perstrepunt: declinanda, quae quasi necessaria involvunt: & tamen in his omnibus adhuc districti examinis flagella metuenda: quia & ipsa nostra perfectio culpa non caret, nisi hanc se verus iudex in subtili lance examinis misericorditer penset. Bene autem subditur:

Quanta maneant peccantes supplicia, si tam valida districtio in hac vita iustos castigat.

CAPUT IX.

ET venit super me indignatio.] Magna quippe arte doctrinae dicturus * verba praelitit recte facta, ut hinc unusquisque consideret, quae peccantes postmodum supplicia maneant, si etiam iustos tam valida hic flagella castigant. Hinc est enim quod Petrus ait: *Tempus est ut iudicium incipiat de domo Dei. Et si iustus vix salvabitur, impius & peccator ubi parebunt?* Hinc Paulus, cum multa in Thessalonicensium laudem dixisset, protinus adjunxit: *Ita ut & nos ipsi in vobis gloriamur in ecclesiis Dei pro patientia vestra & fide, in omnibus persecutionibus vestris & tribulationibus, quas sustinetis in exemplum iusti iudicij Dei.* Ac si diceret: Dum tot dura toleratis, qui tam recta agitis, quid aliud, quam iusti Dei iudicij exempla datis? quia ex vestra poena colligendum est, quomodo feriat quibus irascitur, si sic vos affligi patitur, in quibus letatur: aut quomodo illos percussurus est, quibus iustum iudicium exhibet: si etiam vos sic cruciat quos pie redarguens fovet.

Quod verba vel facta sanctorum malis saepe displicent, quia eorum intentionem non intelligunt: & quid sit quod Oza levites arcam erigens, sententiam mortis accepit.

CAPUT X.

PRIMA igitur Job locutione terminata, vicissim se amici, qui consolaturi pie venerant, ejus increpationi subiiciunt: dumque ad contentionis verba prosiliunt, eam pro qua venerant causam pietatis amittunt. Qui quidem non prava hoc intentione faciunt: sed quamvis affectum percusso exhibeant, percussum tamen non nisi pro iniquitate crediderunt: dumque intentionem bonam nequaquam locutio cauta subsequitur, ipsa pietatis propositio in transgressione vitium vertitur. Pensandum namque fuerat, cui & quando loquerentur. Iustus quippe erat, ad quem venerant, & divinis verberibus cinctus. Ex antea ergo ejus vita debuerant ea quae intelligere non valebant, illius verba pendere, & ex flagellis praesentibus non illum redarguere, sed de sua vita formidare; seque flagellato iusto, non quasi ratiocinando erigere, sed fiendo sociare: ut nequaquam se eorum scientia per verba ostenderet, sed loqui recte linguam consolantium magistri dolor erudiret. Qui etsi qua forsitan diverta sentirent, dignum profecto erat, ut haec humiliter dicerent, ne percusso vulnera per immoderata verba cumularent. Saep enim, quia intelligi non valent, deterioribus displicent vel facta, vel dicta meliorum: sed eo ab eis non temere reprehendenda sunt, quod apprehendi veraciter nequaquam possunt. Saep aliquid a majoribus dispensatorie agitur, vel praecipitur, quod a minoribus error

putatur. Saep multa a fortibus dicuntur, quae infirmi idcirco dijudicant, quia ignorant. Quod bene bobus calcitrantibus inclinata illa testamenti arca signavit: quam quia casuram credens, Levites erigere voluit, mox sententiam mortis accepit. Quid est namque mens iusti, nisi arca testamenti? Quae gestata a bobus calcitrantibus inclinatur: quia nonnumquam etiam qui bene praestit, dum subiectorum populorum confusione concutitur, ad dispensationis condescensionem ex sola dilectione permovetur. Sed in hoc quod dispensatorie agitur, inclinatio ipsa fortitudinis, casus putatur imperitis. Unde & nonnulli subditi contra hanc, manum reprehensionis mittunt, sed a vita protinus ipsa sua temeritate deficiunt. Levites ergo quasi adjuvans, manum extendit, sed delinquens vitam perdidit: quia dum infirmi quique fortium facta corripunt, ipsi a viventium sorte reprobantur. Aliquando etiam sancti viri quaedam minima condescendentes dicunt, aliquando vero summa contempnantes proferunt: dumque vim vel condescensionis vel altitudinis nesciunt, audacter haec stulti reprehendunt. Et quid est iustum de sua condescensione velle corrigere, nisi inclinatum arcam superba reprehensionis manu relevare? Quid est iustum de incognita locutione reprehendere, nisi motum ejus fortitudinis, erroris lapsus putare? Sed perdit vitam, qui arcam Dei timide sublevar: quia nequaquam quis sanctorum corrigere recta praesumeret, nisi de se prius meliora sensisset. Unde recte & levites idem Oza dicitur, quod videlicet robustus Domini interpretatur: quia praesumptores quique nisi audaci mente robustos se in Domino crederent, nequaquam meliorum facta vel dicta velut infirma iudicarent. Amici igitur beati Job, dum contra eum quasi in Dei defensionem prosiliunt, divini praeccepti regulam superbiae excedunt. Cum vero quaedam facta meliorum deterioribus displicent, nequaquam hoc quod mentem movet, reticendum est, sed cum magna humilitate proferendum: quatenus intentio pie sententis eo vere servet formam rectitudinis, quod per iter graditur humilitatis. Et liberè ergo dicenda sunt quae sentimus, & valde humiliter promenda quae dicimus: ne & quae recte intendimus, haec elatè proferendo non recta faciamus. Paulus auditoribus suis multa humiliter dixerat: sed de ipsa exhortatione humili placare eos adhuc humiliter satagebat, dicens: *Rogo autem vos fratres, ut sufferatis verbum solazij: etenim per auctoris scripsi vobis.* Ephesius quoque Mileti valedicens, afflictis ac gementibus, humilitatem suam ad memoriam revocat, dicens: *Vigilate, memoria retinentes quoniam per triennium nocte ac die non cessavi, cum lacrymis monens unumquemque vestrum.* Eisdem rursus per Epistolam dicit: *Obsecro vos fratres, ego vincens in Domino, ut dignè ambuletis vocatione, qua vocati estis.* Hinc ergo colligat, si quando aliquid recte sentit, quanta humilitate debeat magistro loqui discipulus; si ipse magister gentium in his quae cum auctoritate praedicat, tam submissè discipulos rogat. Hinc unusquisque colligat, eis, a quibus bene vivendi exempla percipit, hoc quod bene intelligit, quam humiliter dicat; si Paulus illis humili se voce subdidit, quos ad vitam ipse suscitavit. Eliphaz autem, qui primus amicorum loquitur, quamvis ad consolandum pietate venerat; humilitatem tamen locutionis descrens, regulam consolationis ignorat. Qui dum loquendi custodiam negligit, usque ad afflictum contumelias excedit, dicens: *Tigris perit eo quod non haberet praedam. Rugitus leonis, & vox leanae, & dentes castulorum leonum dissipati sunt.* Beatum videlicet Job nomine tigris, quasi vitio varietatis notans, per leonis rugitum eisdem viri terrorem, per leanae vocem, loquacitatem conjugis:

per dissipatos verò dentes catulorum leonum, de-
 * al. & structam filiorum edacitatem * & audaciam sig-
 aud. de- gnans. Unde & bene amicorum sensum, qui in tu-
 est in mida se correptiore extulit, sententia divina repre-
 quibus- hendit, dicens: *Non esis locuti coram me rectum,*
 am. sicut servus meus Iob. Sed quærendum video, cur
 11. Paulus illorum sententiis tanta auctoritate utitur,
 si hæ eorum sententiæ Dominica reprehensione cas-
 santur? Eliphaz quippe verba sunt; quæ Corinthi-
 iis intulit dicens, sicut scriptum est: *Comprehen-*
 1. Cor. 1. dam sapientes in astutia eorum. Quomodo ergo
 Iob. 5. b quasi prava respiciemus, quæ Paulus ex auctoritate
 astruit: aut quomodo attestatione Pauli recta puta-
 binus, quæ per semetipsum Dominus non recta
 definivit? Sed utraque hæc citius, quam non sint
 diversa cognoscimus, si ejusdem Dominicæ senten-
 tiæ verba subtilius pensamus: quia nimirum
 cum diceret: [*Non esis locuti coram me rectum;*]
 illico adjunxit: [*Sicut servus meus Iob.*] Lique-
 ergo, quia quedam in eorum dictis recta sunt, sed
 melioris comparatione superantur. Nam inter alia
 quæ irrationabiliter dicunt, multas ad beatum Job
 fortes sententiis proferunt, sed comparatæ dictis
 fortioribus vim fortitudinis amittunt. Mira sunt
 autem multa quæ dicunt, nisi in sancti viri adver-
 sarietatem dicerentur. In semetipsis igitur magna sunt,
 sed quia justum virum transfigere appetunt, ejus-
 dem magnitudinis pondus perdunt: quia & quam-
 1. al. d. libet forte frustra jaculum mittitur, ut dura saxa
 fili. feriantur. Eò namque obtusum longius * resilit,
 quò intortum fortius venit. Igitur amicorum Job
 dicta, licet in quibusdam valde sint fortia, cum tamen
 sancti viri fortem vitam ferunt, cunctum sui
 acuminis mucronem retundunt. Quia ergo & in
 semetipsis magna sunt, sed contra beatum Job
 nullo modo assumi debuerunt: & Paulus hæc ex
 virtute pensans, in auctoritate proferat: & judex
 quia incautè prolata sunt, ex personæ qualitate re-

prehendat. Sed quia eosdem amicos beati Job, hæ-
 reticorum tenere speciem superius diximus: nunc
 eorum verba quomodo hæreticis congruant, inda-
 gemus. Quædam namque valde rectè sentiunt, sed
 tamen inter hæc ad perversa dilabuntur. Habent
 quippe hoc hæretici proprium, ut malis bona per-
 misceant, quatenus facile sensui audientis illudant.
 Si enim semper prava dicerent, citius in sua pravi-
 tate cogniti, quod vellent, minimè persuaderent.
 Rursum, si semper recta sentirent, profectò hære-
 tici non fuissent. Sed dum fallendi arte ad utraque
 deserviant, & ex malis bona inficiunt, & ex bonis
 mala, ut recipiantur, abscondunt: sicut qui veneni
 poculum porrigit, ora poculi dulcedine mellis tan-
 git: dumque hoc quod dulce est, primo attractu de-
 libatur, etiam illud quod est mortiferum, indubi-
 tanter absorberur. Itaque hæretici permiscunt recta
 perversis, ut ostendendo bona, auditores ad se at-
 trahant: & exhibendo mala, latenti eos peste cor-
 rumpant. Aliquando tamen prædicatione sanctæ
 Ecclesiæ atque exhortatione correcti, ab hac sensus
 sui diversitate salvantur. Unde & amici Job recon-
 ciliationis suæ sacrificium ejusdem sancti viri ma-
 nibus offerunt, atque ad superni judicis gratiam
 vel adducti revocantur. Quos bene in Evangelio
 illa decem leproforum mundatio designat. In lepra
 quippe & pars cutis in fulgorem ducitur, & pars
 in colore sano retinetur. Leprosi itaque hæreticos
 exprimunt: quia dum rectis prava permiscunt, co-
 lorem sanum maculis aspergunt. Unde & bene ut
 salventur, clamant: *Jesus præceptor.* Quia enim in
 ejus verbis se errasse significant, hunc salvandi præ-
 ceptorem humiliter vocant: cumque ad cognitio-
 nem præceptoris redeunt, mox ad formam salutis
 recurrunt. Sed quia in amicorum dictis præfatio-
 nem expositionis paulò longius duximus, ipsa jam
 eorum verba subtiliter pensamus. Sequitur:

CAP. IV.
 R Espondens autem Eliphaz Themanites dixit: Si cæperimus loqui tibi, forsitan molestè
 accipies: sed conceptum sermonem tenere quis possit? Ecce docuisti multos, & manus
 lassas roborasti: vacillantes confirmaverunt sermones tui, & genua tremantia confortasti.
 Nunc autem venit super te plaga, & defecisti: tetigit te, & conturbatus es. Vbi est timor
 tuus, fortitudo tua, patientia tua, & perfectio viarum tuarum? Recordare obsecro, quis
 umquam innocens perii? aut quando recti deleti sunt? Quin potius vidi eos qui operan-
 tur iniquitatem, & seminant dolores, & metunt eos, stante Deo perisse, & spiritu in
 eius esse consumptos. Rugitus leonis, & vox leonæ, & dentes catulorum leonum contriti sunt.
 Tigris perii, eo quòd non haberet prædam, & catuli leonis dissipati sunt. Porro ad me
 dictum est verbum absconditum, & quasi furtive suscepit auris mea venas susurri eius.
 In horrore visionis nocturne, quando solet sopor occupare homines, pavor tenuit me & tre-
 mor, & omnia ossa mea perterrita sunt. Et cum spiritus me præsentè transiret, inhorruerunt
 pili carnis meæ. Stetit quidam, cuius non agnoscebam vultum, imago coram oculis meis, &
 vocem quasi aure lenis audivi: Numquid homo, Dei comparatione iustificabitur, aut factore
 suo purior erit vir? Ecce qui serviunt ei, non sunt stabiles, & in angelis suis reperit pra-
 vitatem. Quanto magis hi, qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamen-
 tum, consumentur velut à tinea? De mane usque ad vespèram succidentur: & quia nullus
 intelligit, in æternum peribunt. Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis: morientur,
 & non in sapientia.

De tribus generibus locutionum.

CAPUT XI.

12. R Espondens autem Eliphaz Themanites, dixit:
 Si cæperimus loqui tibi, forsitan molestè accipies.]
 Jam superius dicta sunt, quæ his vocabulorum in-
 terpretationibus exprimantur. Quia ergo festinè ad
 indiscussa tendimus, prolata replicare devitamus.
 Hoc itaque est solerter intuentium, quòd hi qui
 hæreticorum speciem tenent, loqui molliter in-
 choant, dicentes: [*Si cæperimus loqui tibi, forsitan molestè accipies.*] Exasperare quippe hæretici
 auditores suos in exordio locutionis suæ metuunt,

D ne vigilanter audiantur; eorumque valde tristitiam
 declinant, ut negligentiam capiant. Et * planè * al. p. s.
 semper blanda sunt quæ proponunt; sed aspera quæ
 prosequendo subinferunt. Unde & nunc amici Job
 à reverentia mansuetæ locutionis incipiunt, sed us-
 que ad jacula asperrimæ invectiois erumpunt:
 quia & radices spinarum molles sunt, sed tamen ex
 ipsa sua mollietate proferunt unde pungunt. Sequi-
 tur: [*Sed conceptum sermonem quis tenere possit?*]
 Tria sunt hominum genera, quæ gradatim ductis à
 se qualitibus dissident. Sunt namque alij, qui &
 ad loquendum prava concipiunt, & à locutione sua
 nulla silentij gravitate refrænantur. Et sunt alij,
 qui cum prava concipiunt, magno se silentij vigore

restringunt. Et sunt nonnulli, qui virtutum usu roborati, usque ad eam celsitudinem provehuntur, ut ad loquendum, ne in corde quidem perverfa concipiant, quæ silendo compeſcant. Eliphaz itaque ex quo sit ordine, ostenditur, qui conceptum sermonem tenere se non posse testatur. Qua in re & illud innouit, quod se loquendo offensurum novit. Neque enim retinere verba, quæ non potest, vellet, nisi per hæc se vulnera inferre prænosceret. Boni enim viri fræno consilij retinent præcipationem verbi, & cautè considerant, ne relaxantes linguæ lasciviam, auditorum conscientiam incauta locutione transigant. Unde bene per Salomonem dicitur: *Qui dimittit aquam, caput est jurgiorum.* Aqua quippe dimittitur, cum linguæ fluxus effrænatur. Sed dimissor aquæ, caput jurgiorum efficitur: quia per linguæ incontinentiam, discordiæ origo propinatur. Pravi igitur eum & in sensu leves sunt, ita in locutione præcipientes, & reticere pertractando negligunt, quæ loquantur: sed quod levis conscientia concipit, levior protinus lingua prodit. Unde nunc Eliphaz ex suo experimento colligit, quod desperatè de omnibus sentit, dicens: [*Sed conceptum sermonem tenere quis possit?*] Sequitur:

Prov.
17. b

Quod heretici, vel perversi, dum bona iustorum referunt, ea quæ probant, quantum possunt, pervertunt.

CAPUT XII.

ECCË docuisti plurimos, & manus lassas roborasti: *Evacillantes confirmaverunt sermones tui, & genua tremencia confortasti.* Si ipse historie textus aspicitur, magna est lectoris utilitas, quod ab amicis jurgantibus, in beatum Job pro laceratione vitiorum, virtutum præconia proferuntur. Numquam quippe est tam robustum vitæ testimonium, quam cum ille laudanda loquitur, qui ingerere crimen conatur. Pensemus autem cujus celsitudinis iste vir fuerit, qui indoctos docens, lassos roborans, vacillantemque confirmans, inter curas domus, inter multiplicium rerum custodiam, inter affectus pignorum, inter studia tot laborum, erudiendis se ceteris impendit. Et illa quidem occupatus exercuit, sed tamen liber magisterio doctrinæ militavit. Temporalia regendo disposuit, æterna prædicando nunciavit, vitæ rectitudinem & agendo videntibus ostendit, & loquendo audientibus ingessit. Sed si ve heretici, seu perversi quilibet, cum bona iustorum referunt, hæc in argumentum criminis inflectunt. Inde namque Eliphaz contra beatum Job occasionem objurgationis colligit, unde laudanda narravit. Nam sequitur: [*Nunc autem venit super te plaga: & defecisti: tetigit te, & conturbatus es.*] Perversi quippe duobus modis bonorum vitam impetunt: quia aut prava eos dicere asserunt, aut recta non servare quæ dicunt. Unde & beatus Job inferiùs ab amicis suis de locutione reprehenditur: nunc autem recta dixisse, sed hæc non servasse laceratur. Ab iniquis ergo modò bonorum locutio, modò actio reprobatur: quatenus aut reprehensâ linguæ taceat, aut ejusdem linguæ suæ adjudicata testimonio, in crimine vita succumbat. Et notandum, quod priùs laudes linguæ inferunt, & postmodum de vitæ infirmitate conqueruntur. Iniqui etenim, ne publicè pravi videantur, loquuntur aliquando bona de iustis, quæ esse jam cognita & aliis noverrunt. Sed sicut prædiximus, hæc ipsa protinus ad cumulum reatus pertrahunt: & credendum sibi in contrariis, ex eo quod & prospera loquebantur, ostendunt: tantoque mala quasi verius insinuant, quanto & bona quasi devotè laudabant. Ad usum ergo intorquent criminis, voces favoris, dum iustorum vitam inde post graviùs vulnerant, unde hanc paulò antè specie tenus defendebant. Sæpe

13.

A autem eorum bona quæ priùs habitâ despiciunt, hæc postmodum quasi perditâ mirantur. Unde & Eliphaz sancti viri virtutes, quia amissas asserit, enumerando subjungit, dicens:

De quatuor gradibus virtutum, quibus sancti Job vita distinguitur.

CAPUT XIII.

Vbi est timor tuus, fortitudo tua, & patientia tua, & perfectio viarum tuarum? Quæ nimirum cuncta ei sententiæ subrogat, quam præmisit, dicens: [*Nunc autem venit super te plaga, & defecisti: tetigit te, & conturbatus es.*] Omnia ergo simul interisse asserit, in eo quod beatum Job turbatum flagello reprehendit. Sed intuemum valde est, quia quamvis inconvenienter eum increpet, congruenter tamen ordines virtutum narrat. Quatuor quippe gradibus vitam beati Job virtutes enumerando distinguit, dum & timori fortitudinem, & fortitudini patientiam, & patientiæ perfectionem junxit. In via etenim Dei à timore incipitur, ut ad fortitudinem veniatur. Nam sicut in via sæculi audacia fortitudinem, ita in via Dei audacia debilitatem parit: & sicut in via sæculi timor debilitatem, ita in via Dei timor fortitudinem gignit: Salomone attestante, qui ait: *In timore Domini fiducia fortitudinis.* Timori quippe Domini inflexa fiducia fortitudinis dicitur: quia nimirum mens nostra tantò valentiùs terrores rerum temporalium despicit, quanto se auctori earumdem veraciùs per formidinem subdit. Quæ in timore Domini constituta, non invenit extra quod metuat: quia dum recto metu conditori omnium conjungitur, potestate quadam supra omnia sublevaritur. Fortitudo autem nonnisi in adversitate ostenditur: unde & mox post fortitudinem patientia subrogatur. Tandem enim quisque se ad fortitudinem profecisse verius demonstrat, quando aliena mala robustiùs tolerat. Nam minus in se convaluit, quem aliena iniquitas sternit. Qui in eo quod ferre contrarietatem non valet, pusillanimitatis suæ gladio confosus jacet. Quia verò perfectio de patientia nascitur: statim post patientiam, viarum perfectio subinfertur. Ille enim verè perfectus est, qui erga imperfectionem proximi impatiens non est. Nam qui alienam imperfectionem ferre non valens, patientiam deserit; ipse sibi testis est, quod perfectè necdum proficit. Hinc in Evangelio Veritas dicit: *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* Quid est enim animas possidere, nisi perfectè in omnibus vivere, cunctisque mentis motibus ex virtutis arce dominari? Qui igitur patientiam tenet, animam possidet: quia inde contra adversa omnia fortis efficitur, unde sibi & seipsam vincendo dominatur. Et quod se laudabiliter frangit, infractum se fortiter exerit: quia cum in suis se voluptatibus superat, sese ad contraria invictum parat. Sed quia Eliphaz invehendo corripuit, nunc aliqua velut exhortando subjungit, dicens:

B simul interisse asserit, in eo quod beatum Job turbatum flagello reprehendit. Sed intuemum valde est, quia quamvis inconvenienter eum increpet, congruenter tamen ordines virtutum narrat. Quatuor quippe gradibus vitam beati Job virtutes enumerando distinguit, dum & timori fortitudinem, & fortitudini patientiam, & patientiæ perfectionem junxit. In via etenim Dei à timore incipitur, ut ad fortitudinem veniatur. Nam sicut in via sæculi audacia fortitudinem, ita in via Dei audacia debilitatem parit: & sicut in via sæculi timor debilitatem, ita in via Dei timor fortitudinem gignit: Salomone attestante, qui ait: *In timore Domini fiducia fortitudinis.* Timori quippe Domini inflexa fiducia fortitudinis dicitur: quia nimirum mens nostra tantò valentiùs terrores rerum temporalium despicit, quanto se auctori earumdem veraciùs per formidinem subdit. Quæ in timore Domini constituta, non invenit extra quod metuat: quia dum recto metu conditori omnium conjungitur, potestate quadam supra omnia sublevaritur. Fortitudo autem nonnisi in adversitate ostenditur: unde & mox post fortitudinem patientia subrogatur. Tandem enim quisque se ad fortitudinem profecisse verius demonstrat, quando aliena mala robustiùs tolerat. Nam minus in se convaluit, quem aliena iniquitas sternit. Qui in eo quod ferre contrarietatem non valet, pusillanimitatis suæ gladio confosus jacet. Quia verò perfectio de patientia nascitur: statim post patientiam, viarum perfectio subinfertur. Ille enim verè perfectus est, qui erga imperfectionem proximi impatiens non est. Nam qui alienam imperfectionem ferre non valens, patientiam deserit; ipse sibi testis est, quod perfectè necdum proficit. Hinc in Evangelio Veritas dicit: *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* Quid est enim animas possidere, nisi perfectè in omnibus vivere, cunctisque mentis motibus ex virtutis arce dominari? Qui igitur patientiam tenet, animam possidet: quia inde contra adversa omnia fortis efficitur, unde sibi & seipsam vincendo dominatur. Et quod se laudabiliter frangit, infractum se fortiter exerit: quia cum in suis se voluptatibus superat, sese ad contraria invictum parat. Sed quia Eliphaz invehendo corripuit, nunc aliqua velut exhortando subjungit, dicens:

Prov.
14. d

14.

Luce. 21. b

Quod sancti qui in hoc mundo pereunt, ad æternam gloriam pereundo servantur.

CAPUT XIV.

Recordare obsecro, quis unquam innocens perit? Aut quando recti deleri sunt? Sive heretici, quorum amicos beati Job tenere speciem diximus, sive perversi quilibet, quam inordinatè redarguunt, tam reprehensibiliter exhortantur. Ait namque: [*Quis unquam innocens perit, aut quando recti deleri sunt?*] Sæpe quippe hic & innocentes pereunt, & recti funditus delentur; sed tamen ad æternam gloriam pereundo servantur. Si enim nullus innocens periret, Propheta non diceret:

Ipsa. 57. a *Iustus perit, & nemo est qui recogitet.* Si rectos Deus A providendo non raperet, nequaquam de iusto Sapientia dixisset: *Rapius es, ne malitia mutaret intellectum illius.* Si iustos animadversio nulla percuteret, Petrus minime prænunciaret, dicens: *Tempus est ut incipiat iudicium de domo Dei.* Illi verò veraciter recti sunt, qui amore supernæ patriæ ad cuncta præsentis vitæ adversa præparantur. Nam qui pro æternis bonis mala hęc perpeti metuunt, videlicet recti non sunt. Sed Eliphaz vel rectos deleri, vel innocentes hęc perire non æstimat: quia sæpe hi, qui non spe cælestis gloriæ, sed pro terrena Deo retributione deserviunt, ipsi sibi met fungunt quod querunt; & docere præsumentes, cum terrenam securitatem prædicant, cunctis suis laboribus ostendunt quid amant. Sequitur:

Quare Deus in hoc mundo quorundam mala districtè percutit, aliorum inulti permittit.

CAPUT XV.

Es. **Q**uin potius vidi eos qui operantur iniquitatem, & seminant dolores, & metunt eos, flante Deo perisse, & spiritum iræ ejus esse consumptos. Dolores seminare, est fraudulenta dicere: dolores autem metere, est dicendo prævalere. Vel certè dolores seminant, qui perverfa agunt: dolores metunt, cum de eadem perverfitate puniuntur. Fructus quippe doloris est retributio damnationis. Sed cum protinus subinfertur: quia qui dolores seminant & metunt, flante Deo pereunt, & iræ ejus spiritu consumuntur; hoc loco doloris messio, non jam pœna, sed adhuc perfectio iniquitatis ostenditur: quia ex divinæ iræ spiritu, ejusdem messiois pœna subrogatur. Seminant ergo hęc dolores & metunt, quia iniqua sunt quæ faciunt, & in ipsa iniquitate profperantur; sicut de iniquo per Psalmistam dicitur: *Psal. 9. c* *Polluuntur via ejus in omni tempore: auferuntur iudicia tua à facie ejus, omnium inimicorum suorum dominabitur.* De quo paulò post subditur: *Sub lingua ejus labor & dolor.* Dolores itaque seminant, cum perverfa agit: dolores metit, cum ex eisdem perverfitatibus temporaliter excrefcit. Quomodo ergo flante Deo pereunt, qui plerumque diu hęc subsistere, & iustis feliciis permittuntur? Hinc namque de illis iterum per Psalmistam dicitur: *In laboribus hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur.* Hinc Hieremias ait: *Quare via impiorum prosperatur? Quia enim, sicut scriptum est: Dominus patiens reditor est: sæpe diu tolerat, quos in perpetuum damnat: nonnunquam verò concitè percutit, quia pusillanimitati innocentium consolando concurrir.* Aliquando ergo omnipotens Deus diu prævalere iniquos patitur, ut iustorum mundiùs vita purgetur. Aliquando verò injustos celeriter trucidat, eorumque interitu innocentium corda confirmat. Si enim nunc omnes malè agentes percuteret, extremum iudicium quibus exhiberet? Si autem nullum omnino percuteret, quis Deum res humanas curare crederet? Nonnunquam ergo iniquos ferit, ut ostendat quia inulta mala non deserit: Nonnunquam verò iniquos diu tolerat, ut considerantibus insinuet, ad quod eos iudicium referret. Hęc itaque sententia dilationis iniquorum, si non cum fine præsentis sæculi de cunctis generaliter dicitur, ex magna parte proculdubio veritatis virtute vacuatur. Sed tunc vera erit, cum jam iniquitatis dilatio non erit. Quæ hoc fortasse modo intelligi rectius potest, quoniam nec innocens perit, nec rectus deletur: quia etsi carne hęc atteritur, in conspectu æterni iudicis vera salute reparatur. Et qui seminant dolores & metunt, flante Deo pereunt: quia quantò hęc altiùs perverfè agendo proficiunt, tantò durius subsequenti damnatione feriuntur. Sed cum eidem sententiæ præmittitur:

Recordare, videlicet patet, quia transacta res ad mentem reducitur, non autem futura nunciatur. Tunc ergo Eliphaz verius diceret, si hæc de iniquis generaliter fieri extrema animadversio credidisset. Sed hoc quod flare Deus dicitur, urget ut subtiliùs discernatur. Nos quippe cum flamus, aërem ab exterioribus introrsus trahimus, & introrsus tractum hunc exterius reddimus. Flare ergo Deus in vindictæ retributione dicitur, quia ab exterioribus causis introrsus iudicij consilium concipit, & ab interno consilio extrorsus sententiam emittit. Quasi, flante Deo, ab exterioribus aliquid introrsum trahitur, quando foris mala nostra conspicit, & intus iudicium disponit. Et rursus, quasi flante Deo, ab interioribus spiritus extrorsus emittitur, quando ab interno conceptu consilij, exterius iudicium damnationis infertur. Bene itaque dicitur, quòd qui dolores seminant, flante Deo pereunt: quia unde foris perverfa faciunt, inde ab intimis rectè feriuntur. Vel certè cum flare Deum dicitur, quia & statim iræ ejus spiritus subinfertur, appellatione status illius, potest ipsa ejus animadversio designari. Nos quippe cum irascimur, flatu furoris inflammamur. Ut ergo vindictam cogitans, Dominus demonstretur, flare irascendo dicitur: non quòd ipse in natura sua mutabilitatis vicissitudinem recipiat, sed quòd post longam patientiam, quando vindictam peccatoris exequitur, is qui in semetipso tranquillus est, pereuntibus turbulentus videtur. Mens quippe reproba, quia adversum suis actibus iudicem conspicit, quasi commotus ei ostenditur, quia in conspectu illius suo reatu ipsa turbatur. Sed postquam quasi clementer admonuit, aperte increpationis verba subjungit, dicens: [*Rugitus leonis, & vox leonæ, & dentes catulorum leonum contriti sunt.*] Quid enim rugitum leonis appellat, nisi, ut paulò antè præmissimus, severitatem viri? Quid vocem leonæ, nisi loquacitatem conjugis? Quid dentes catulorum leonum, nisi edacitatem prolis? Quia enim filij convivantes extincti sunt, dentium expressione signantur. Quæ cuncta dum contrita Eliphaz rigidus exultat, quasi jure damnata denunciât. Cujus adhuc duritiam increpationis ingeminat, cum subjungit:

Quòd tigridis nomine hypocritarum varietas & rapacitas exprimitur, quibus quasi præda est iustorum sibi laus vindicata.

CAPUT XVI.

Tigris perit, eo quòd non haberet prædam, & catuli leonum dissipati sunt. Quem enim nomine tigridis, nisi beatum Job nota varietatis signat, vel aspersum maculis simulationis? Omnis namque simulator in eo quòd videri rectus appetit, mundum se per omnia non ostendit: quia dum virtutes quasdam per hypocritism assumit, & occultè semetipsum vitiiis subjicit, quædam latentia vitia repente in faciem erumpunt, & superductæ simulationis, quasi visionis corium, ex admixtione sua varium ostendunt: ut plerumque sit mirum, cur homo, qui tantis virtutibus pollere cernitur, etiam tam reptoribus actibus inquinetur. Sed nimirum omnis hypocrita tigris est: quia dum mundus color de simulatione ducitur, vitiorum nigredine interrumpente variatur. Sæpe enim dum de castitatis munditia extollitur, sordè avaritiæ fœdatur. Sæpe dum virtute largitatis speciosus ostenditur, luxuriæ maculis inquinatur. Sæpe dum castitatis atque largitatis decore vestitur, velut ex zelo justitiæ, crudelitatis atrocitate fuscatur. Sæpe largitate, castitate, pietate ex pulchra visione induitur, sed interfusâ obscuritate superbiæ notatur. Sicque fit, ut intermixtis vitiiis dum mundam in se speciem hypocrita non ostendit, quasi unum colorem tigris habere nequa-

quam possit. Quæ videlicet tigris rapit prædam; quia humani sibi favoris usurpat gloriam. Qui enim rapta laude extollitur, quasi præda fatiatur. Bene autem hypocritarum laus præda dicitur. Præda quippe est, cum aliena violenter auferuntur. Omnis autem hypocrita, quia vitam iustitiæ simulans, iustorum sibi laudem arripit, alienum profectò est quod tollit. Eliphaz itaque, quia beatum Job incolumitatis suæ tempore laudanda egisse cognovit, percussione subsequente, illum hæc tenuisse per hypocrisim credidit, dicens: [*Tigris perit, eo quod non haberet prædam.*] Ac si apertè dicat: Varietas tuæ simulationis extincta est, quia & adulatio laudis ablata est: & jam tua hypocrisis prædam non habet, quia percussa divinitus, humanis favoribus caret. Translacione autem Septuaginta interpretum nequaquam tigris dicitur, sed, Myrmicoleon perit, eo quod non haberet prædam. Myrmicoleon quippe parvum valde est animal, formicis adversum, quod se sub pulvere abscondit: & formicas frumenta gestantes interficit, interfectasque consumit. Myrmicoleon autem Latine dicitur, vel formicarum leo, vel certè expressus, formica pariter & leo. Rectè autem formica & leo nominatur: quia sive volatilibus, seu quibilibet aliis minutis animalibus formica est, ipsis autem formicis leo. Has enim quasi leo devorat, sed ab illis quasi formica devoratur. Cum igitur Eliphaz dicit: Myrmicoleon perit; quid in beato Job sub myrmicoleonis nomine, nisi pavorem & audaciam reprehendit? Ac si ei apertè dicat: Non injustè percussus es: quia contra erectos timidus, contra subditos audax fuisti. Ac si apertius dicat: Contra astutos formido te pressit, contra simplices temeritas inflavit. Sed jam myrmicoleon prædam non habet, quia tumida tua elatio dum verberibus premitur, ab aliena læsione prohibetur. Sed quia amicos beati Job tenere hæreticorum speciem diximus: urget necessariò, ut hæc eadem Eliphaz verba quomodo etiam typicè sentienda sint, intinemus.

Quod regnum diaboli, & gloria huius mundi, & concupiscentia carnis in servis Dei contrita sunt.

CAPUT XVII.

Rugitus leonis, & vox leana, & dentes catulorum leonum contriti sunt.] Quia natura uniuscujusque rei ex diversitate componitur, in sacro eloquio per rem quamlibet licitè diversa figurantur. Habet quippe leo virtutem, habet & sævitiam. Virtute ergo Dominum, sævitiam diabolum signat. Hinc enim de Domino dicitur: *Vicit leo de tribu Juda, radix David.* Hinc de diabolo scriptum est: *Adversarius vester diabolus, sicut leo rugiens circumit, querens quem devoret.* Leana autem nomine aliquando sancta Ecclesia, aliquando Babylonia designatur. Pro eo enim quod contra adversa audax est, leana Ecclesia dicitur: sicut ejusdem beati Job vocibus approbatur, qui derelictam ab Ecclesia Judæam indicans ait: *Non calcaverunt eam filij israel, nec pertransivit per eam leana.* Aliquando verò leana nomine huius mundi civitas, idest, Babylonia exprimitur, quæ contra vitam innocentium immanitate crudelitatis * effrenatur, quæ antiquo hosti, quasi sævissimo leoni sociata, perversæ persuasionis ejus semina concipit, & reprobos ex se filios ad similitudinem illius, quasi crudeles catulos gignit. Catuli autem leonum sunt quilibet reprobis, ad iniquam vitam, malignorum spirituum errore generati: qui & simul omnes universam mundi civitatem quam prædiximus, Babyloniam faciunt, & tamen iidem singuli Babyloniæ filij, quasi non leana, sed leanae catuli vocantur. Sicut enim Sion tota simul Ecclesia dicitur, filij autem Sion sancto-

Apo. 5. a
1. Pet. 5. b

Job. 28. a

a. l. cf.
feratur.

Arum quippe singuli memorantur: ita & filij Babyloniæ singuli quippe reproborum, & eadem Babylonia simul omnes reprobi vocantur. Sed sancti viri quamdiu in hac vita sunt, semetipfos sollicita circumspicione custodiunt, ne leo circumiens insidiando subrepat, idest, antiquus hostis sub aliqua imagine virtutis occidat: ne leana vox auribus obstrepat, idest, ne Babyloniæ gloria sensum ab amore patriæ celestis avertat: ne catulorum leonum dentes mordeant, idest, ne reproborum persuasio in corde convalescat. At contra hæretici jam quasi de sanctitate securi sunt, quia vitæ suæ meritis cuncta se superasse suspicantur. Unde & nunc dicitur: [*Rugitus leonis, & vox leana, & dentes catulorum leonum contriti sunt.*] Ac si apertè diceretur:

BNos ideo nullis flagellis aterimur, quia & virtutem antiqui hostis, & cupiditatem terrene gloriæ, & suasiones reproborum hominum vitæ meritis superando calcamus. Unde adhuc subditur: [*Tigris perit, eo quod non haberet prædam, & catuli leonum dissipati sunt.*] Hunc vocabulo tigridis repetit, quem leonis appellatione signavit. Satan quippe & propter crudelitatem leo dicitur, & propter multiformis astutiæ varietatem non incongruè tigris vocatur. Modò enim se, sicut est perditus, humanis sensibus objicit, modò quasi angelum lucis ostendit. Modò stultorum mentibus blandiendo persuadet, modò ad culpam terrendo pertrahit. Modò suadere vitia apertè nititur, modò suis in suggestionibus sub virtutis specie palliatur. Hæc itaque bellua, quæ tanta varietate respergitur, jure tigris vocatur, quæ apud Septuaginta interpretes, ut præfati sumus, myrmicoleon dicitur. Quod videlicet animal absconsum pulvere, formicas, ut diximus, frumenta gestantes interficit: qui nimirum apostata angelus in terram de cælis projectus, iustorum mentes, quæ bonorum sibi operum refectionem preparant, in ipso actionis itinere obfudet: cumque eas per insidias superat, quasi formicas frumenta gestantes improvisus necat. Rectè autem myrmicoleon, id est, leo & formica dicitur: formicis enim, ut diximus, leo est, volatilibus formica: quia nimirum antiquus hostis sicut contra consentientes fortis est, ita contra resistentes debilis. Si enim ejus suggestionibus assensus præbetur, quasi leo tolerari nequaquam potest: si autem resistitur, quasi formica ateritur. Aliis ergo leo est, aliis formica: quia crudelitate illius carnales mentes vix tolerant, spirituales verò infirmitatem illius pede virtutis calcant. Hæretici igitur, quia de sanctitatis præsumptione superbiunt, quasi exultantes dicunt: *Myrmicoleon, vel certè tigris, perit, eo quod non haberet prædam.* Ac si apertè dicant: Vestus adversarius in nobis prædam non habet, quia quantum ad nostra studia jam victus jacet. Idcirco autem myrmicoleonis appellatione, vel tigridis, repetitur, qui jam contrito leonis rugitu fuerat designatus: quia quidquid per gaudium dicitur, sæpe replicatur. Voces quippe ingeminat animus cum exultat. Unde & veraci lætitia Psalmista crebrò repetit hoc, quod se exauditum esse cognovit, dicens: *Exaudivit Dominus vocem fletus mei: Psal. 6. a*

E exaudivit Dominus deprecationem meam, Dominus orationem meam assumpsit. Sed sancti viri cum de quibusdam se vitis ereptos hilarescunt, magno se metu etiam in ipsa exultatione concutiunt: quia et si jam de cujuscumque procella tempestatis eropti sunt, esse tamen se adhuc in incerti maris dubiis fluctibus sciunt: & sic spe exultant, ut pavore trepidant: sic pavore trepidant, ut spei fiducia exultent. Unde per eundem Psalmistam dicitur: *Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Psal. 118. a* At contra hi, qui de specie sanctitatis intumescunt, cum unum quodlibet vitium superant, mox mentem in superbiam erigunt, & quasi de vitæ suæ perfectione

fectione gloriantur: & pro eo quod fortasse semel à periculo tempestatis erepti sunt, jam quia in mari navigent, obliuiscuntur: magnos se in omnibus aestimant, & vicissè se antiquum hostem funditus putant: infra se cunctos respiciunt, quia se per sapientiam transcendere omnes arbitrantur. Unde subditur:

Quod heretici & hypocrite nova & inaudita promittunt, ut in admirationem sui simplices convertant: neque ea quae loquuntur, ad adificationem, sed ad ostentationem scientiae suae proferunt.

CAPUT XVIII.

Porro ad me dictum est verbum absconditum.] Verbum absconditum heretici audire se simulant, ut auditorum mentibus quamdam praedicationis suae reverentiam obducant. Unde & latenter praedicant, quatenus eorum praedicatione tantò sancta, quantò & occulta videatur. Communem autem scientiam habere refugiunt, ne ceteris aequales aestimentur. Occulta vel nova semper exquirunt: quae dum alij nesciunt, apud imperitorum mentes ipsi de scientiae singularitate gloriantur. Quam occultam, ut diximus, insinuant: quia scilicet ut admirationem ostendere valeant, hanc se latenter percepisse confirmant. Unde apud Salomonem hereticorum speciem mulier tenens, dicit: *Aequae furtivae dulciores sunt, & panis absconditus suavior.* Unde hic quoque subditur: [*Et quasi furtivè suscepit auris mea venas susurrij ejus.*] Furtivè susurrij venas percipiunt: quia socialis scientiae gratiam deserentes, ad hanc nequaquam per ostium ingrediuntur, Domino attestante, qui ait: *Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro.* Venas itaque divini susurrij furtivè suscipit, qui ad percipiendam virtutis ejus notitiam deserto publicae praedicationis ostio, pravæ intelligentiae rimas quaerit. Quia verò fur & latro, qui intrat aliunde, tenebras diligit, & claritatem luminis perhorrescit, rectè subjungitur: [*In horrore visionis nocturnae, quando solet sopor occupare homines.*] Sepe heretici dum altiora dicere conantur, ipsi sibi testes sunt, quia quae proferunt, vera non sunt. In nocturna quippe visione dubiè cernitur. Rimas ergo susurrij in pavore nocturnae visionis se percepisse asserunt: quia ut ea quae doceant, alta aliis ostendant, vix ea se capere posse denunciant. Sed hinc colligendum est, quomodo audientibus certa esse poterunt, quae ipsi dubiè viderunt. Miro ergo ordine cum alta loquentes profluunt, in patefactione stultitiae, ipsis suae altitudinis vocibus ligantur. Quantum verò de singularitate sapientiae elevantur, ostenditur cum protinus subditur: [*Quando solet sopor occupare homines.*] Ac si aperte ab hereticis diceretur: Cum homines inferius dormiunt, nos ad percipiendam supernam vigiliamus: quia ea nobis nota sunt, ad quae videlicet cognoscenda ceterorum hominum corda torpentia non assurgunt. Ac si apertius dicant: In quibus intelligentia nostra se erigit, reliquorum hominum sensus dormit. Nonnumquam verò cum hoc despici ab auditore, quod dicunt, conspiciunt, semetipsos simulant timere quod dicunt. Unde & subditur: [*Pavor tenuit me & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt.*] Quia enim de doctrinae suae altitudine miri videri appetunt, quasi pertimescunt quae fingunt: & cum minoris laboris sit audire, quam dicere, ad ea proferenda audaces sunt, quae scilicet astruunt, quia ipsi vix audire potuerunt. Unde adhuc subditur: [*Et cum spiritus me praesente transiret, inhorruerunt pili carnis meae: sicut quidam, cuius non agnoscebam vultum.*] Ut incomprehensibilia se cognovisse indicent, non stetit, sed transisse eorum se spiritum narrant: & vultum se vidisse in-

S. Greg. Tom. I.

A cognitum simulant, ut esse se ei cognitos, qui ab humana mente cognosci non valet, ostendant. Ubi adhuc subditur: [*Imago coram oculis meis, & vocem quasi aure lenis audirei.*] Saepè heretici Deum sibi imaginabiliter fingunt, quem intueri spiritualiter nequeunt: ejusque vocem quasi aure lenis audire se perhibent, quia ad secreta illius cognoscenda, quasi esse se ceteris familiares gaudent. Non enim ea docent, quae Deus publice loquitur, sed quae eorum auri quasi latenter aspirantur. Haec igitur diximus, ut quid sub hereticorum specie in Eliphaz sermonibus sentiendum sit, intimemus. Sed quia amici beati Job tanti viri amici non essent, nisi manifestè aliquid ex veritate didicissent, qui quamvis in sententiis correptionis errant, in veritatis tamen cognitione non titubant: haec eadem paulò superius verba replicemus, ut subtilius discernamus, quomodo ea quae de perceptione veritatis dicuntur, à rectè sentientibus proferri veraciter possint. Nonnumquam verò heretici vera quaedam & sublimia loquuntur, non quòd haec divinitus ipsi percipiant, sed quòd ex sanctae Ecclesiae contentione didicerunt: neque haec ad profectum conscientiae, sed ad scientiae ostentationem trahunt. Unde fit plerumque, ut alta sciendo dicant, sed vivendo, quae dicunt, nesciant. Sive igitur ex hereticorum specie, videlicet non vitam scientiae, sed verba tenentium, seu ex persona certè amicorum beati Job, qui de cognitione veritatis potuerunt proculdubio percipiendi experiri: quod studuerunt docendo eloqui, haec eadem quae transcurrimus, subtilius dicta disseramus: ut dum sollicitè Eliphaz sermo discutitur, quantae scientiae fuerit, demonstretur: quamvis in eadem scientia humilitatem non tenuit, qui commune bonum sibi specialiter arrogavit. Ait namque:

Quod verbum absconditum invisibilis Dei Filius sit, cuius subtilitatem mens Spiritu sancto afflata rapit & occulte agnoscit.

CAPUT XIX.

Porro ad me dictum est verbum absconditum.] Verbum quippe absconditum, invisibilis Filius vocatur, de quo Joannes ait: *In principio erat Verbum.* Quod ipse quoque absconditum insinuat, dum subjungit: *Et Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Sed hoc verbum absconditum electorum mentibus dicitur, cum potestas unigeniti Filij credentibus manifestatur. Potest etiam per verbum absconditum, allocutio intimae aspirationis intelligi: de qua Joannes dicit: *Vultus ejus docet vos de omnibus.* Quae nimirum aspiratio humanam mentem contingendo sublevat, & temporales cogitationes deprimens, aeternis hanc desiderii inflammat: ut nihil ei jam, nisi quae superna sunt, libeat: & cuncta quae inferius de humana perstreperunt corruptione, contemnat. Absconditum ergo verbum audire, est locutionem sancti Spiritus corde concipere. Quae profectò sciri non potest, nisi à quo haberi potest. Unde & Veritatis voce de hac abscondita locutione dicitur: *Ego rogabo Patrem, & alium paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in aeternum, Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere.* Sicut enim idem Paraclitus post mediatoris ascensum, alius humani generis consolator, in semetipso invisibilis est: ita omnem quem repleverit, ad desideranda invisibilia accendit. Et quoniam mundana corda sola visibilia diligunt, hunc mundus non accipit, quia ad diligenda invisibilia non assurgit. Seculares etenim mentes quantò se foras per desideria dilatant, tantò ad receptionem illius sinum cordis angustant. Et quoniam valde in humano genere pauci sunt, qui à desideriorum carnalium sorde purgati, ad perceptio-

K

nem sancti Spiritus ipsa hac purgatione dilatentur, verbum hoc absconditum dicitur: quia illud à quibusdam proculdubio in corde percipitur, quod à maxima hominum parte nescitur. Vel certe hæc ipsa afflatio sancti Spiritus verbum absconditum est, quia sentiri potest, sed strepitu locutionis exprimi non potest. Cùm igitur divina aspiratio sine strepitu mentem subleuat, verbum absconditum auditur, quia sermo sancti Spiritus in aure cordis silenter sonat. Unde & subditur:

Quòd multis modis ad aurem nostrā intelligentiā Deus venit: & quòd quando nobis de divinitatis naturā per contemplationem aliqui d' insinuat, nequaquam nobis loquitur, sed quasi susurrat.

CAPUT XX.

ET quasi furtivè suscepit auris mea venas susurrj ejus. Venas superni susurrj, auris cordis furtivè suscipit: quia subtilitatem locutionis intimæ; afflata mens & raptim & occultè cognoscit. Nisi enim se ab exterioribus desiderijs abscondat, interna non penetrat. Occultatur autem, ut audiat; & audit, ut occultetur: quia & subtracta à visibilibus, invisibilia conspiciat, & repleta invisibilibus, visibilia perfectè contemnit. Notandum verò, quòd non ait: Quasi furtivè suscepit auris mea susurrum ejus; sed venas susurrj ejus. Susurrum quippe occulti verbi, est hæc ipsa locutio aspirationis internæ. Venas autem susurrj dicuntur causarum origines, quibus hæc ipsa aspiratio ad mentem ducitur. Quasi enim venas susurrj sui aperit, cùm nobis Deus latenter insinuat, quibus modis ad nostræ intelligentiæ aurem venit. Aliquando enim nos amore, aliquando terrore compungit: aliquando præsentia, quàm nulla sint, ostendit, & ad æterna diligenda desiderium erigit: aliquando prius æterna indicat, ut pòst temporalia vilescant. Aliquando nostra nobis mala aperit, & ad hoc nos usque, ut alienis etiam malis condoleamus, extendit. Aliquando mala aliena nostris obtutibus objicit, & compunctos mirabiliter à nostra pravitate nos corrigit. Venas itaque divini susurrj furtivè audire, est occultos divinæ aspirationis modos tenuiter & latenter agnoscere. Quamvis adhuc vel susurrum, vel venas susurrj intelligere aliter valeamus. Qui enim susurrat, occultè loquitur: & vocem non exprimit, sed imitatur. Nos ergo quousque carnis corruptione premimur, nullo modo claritatem divinæ potentiæ, sicut in se incommutabilis manet, videmus: quia acies infirmitatis nostræ non sustinet hoc, quod de ejus æternitatis radio super nos intolerabiliter fulget. Cùm ergo se nobis omnipotens Deus per rimas contemplationis indicat, nequaquam nobis loquitur, sed susurrat: quia etsi se plenè non intimat, quiddam tamen de se humanæ menti manifestat. Tunc autem nequaquam jam susurrat, sed loquitur, cùm ejus nobis species certa revelatur. Hinc est enim quòd in Evangelio Veritas dicit: *Palam de Patre meo annuncio vobis.* Hinc Joannes ait: *Videbitis eum sicuti est.* Hinc Paulus dicit: *Tunc cognoscam, sicut & cognitus sum.* Nunc autem divinam susurrum tot ad nos venas habet, quot creatis operibus ipsa divinitas præsidet. Dum enim quæ sunt cuncta creata cernimus, in creatoris admirationem sublevamur. Nam sicut aqua leniter fluens, rimata per venas queritur, ut augeatur, tantoque se latius fundit, quòd venas apertiores invenerit: ita nos dum studiosè divinitatis notitiam ex creaturæ ejus consideratione colligimus, quasi susurrj illius ad nos venas aperimus: quia per hoc quod factum cernimus, virtutem creatoris admiramur; & per ea quæ sunt in publico, illud ad nos emanat, quod later in occulto. Quasi enim per quemdam ad nos sonitum erumpit, dum consideranda nobis sua opera ostendit: in quo semetipsum utcumque indicat, dum quàm sit incomprehensibilis manifestat. Quia igitur considerare eum dignè non possumus, non ejus vocem, sed vix susurrum audimus. Plenè enim quia perpendere neque ipsa quæ sunt creata sufficimus, rectè dicitur: [*Quasi furtivè suscepit auris mea venas susurrj ejus.*] Projecti quippe à paradisi gaudijs, & cæcitatibus penâ multati, vix susurrj venas apprehendimus, quia ipsa quoque mira ejus opera raptim tenuiterque pensamus. Sciendum verò est, quia quantum virtutem illius mens sublevari considerat, tantò ejus rectitudinem repressa formidat. Unde & rectè subiungitur:

A dit: in quo semetipsum utcumque indicat, dum quàm sit incomprehensibilis manifestat. Quia igitur considerare eum dignè non possumus, non ejus vocem, sed vix susurrum audimus. Plenè enim quia perpendere neque ipsa quæ sunt creata sufficimus, rectè dicitur: [*Quasi furtivè suscepit auris mea venas susurrj ejus.*] Projecti quippe à paradisi gaudijs, & cæcitatibus penâ multati, vix susurrj venas apprehendimus, quia ipsa quoque mira ejus opera raptim tenuiterque pensamus. Sciendum verò est, quia quantum virtutem illius mens sublevari considerat, tantò ejus rectitudinem repressa formidat. Unde & rectè subiungitur:

B Quòd anima in nocte hujus vite contemplantis Deum ad magnitudinis illius inhorrescat aspectum.

CAPUT XXI.

IN horrore visionis nocturnæ. Horror nocturnæ visionis, est pavor occultæ contemplationis. Humana etenim mens quòd altius elevata, quæ sint æterna considerat, eò de factis temporalibus gravius tremefacta formidat: quia tantò se ream veriùs cernit, quòd se ab illo lumine discrepasse, quod super se intermicat, conspiciat: sicque fit, ut illuminata plus metuat, quia magis aspiciat à veritatis regula per quanta discordat, eamque gravi formidine suus ipse profectus quatit, quæ prius quasi secura nihil videbat. Quamvis quantalibet virtute profecerit, non jam manifestum aliquid de æternitate comprehendit, sed adhuc sub cuiusdam caligine imaginationis conspiciat. Unde & hæc eadem, visio nocturna dicitur. In nocte quippe, sicut & superius diximus, dubiè; in die autem constanter videmus. Quia igitur ad contemplandum interni solis radium, nubes se se nostræ corruptionis interfert, nec ad infirmos nostræ mentis oculos illud, sicut est, incommutabile lumen erumpit: adhuc Deum quasi in nocturna visione cernimus, cùm proculdubio sub incerta contemplatione caligamus. Sed quamvis extremum de illo aliquid mens conceperit, in consideratione tamen ejus magnitudinis inhorrescit, & magis metuit: quia ipsis contemplationis ejus vestigijs se inparem sentit, atque ad se relapsa, cum arctius diligit; cuius miram dulcedinem ferre non valens, vix hanc sub incerta visione gustavit. Sed quia ad hujus sublevationis culmen mimè pertingitur, nisi prius desideriorum carnalium importunè perstrepsens turba reprimatur, rectè subiungitur:

Quibus modis sacra Scriptura somnum accipiat: & quid sit, quòd Iacob lapide ad caput posito dormiens, scalam celo inhaerentem, & Dominum scalam innixum, & Angelos ascendentes & descendentes vidit.

CAPUT XXII.

Quando solet sopor occupare homines. Quisquis ea quæ mundi sunt, agere appetit, quasi vigilat: quisquis verò internam quietem quærens, hujus mundi strepitum fugit, velut obdormiscit. Sed prius sciendum est, quia in Scriptura sacra figuratè positus, tribus modis somnus accipitur. Aliquando enim somno mors carnis, aliquando torpor negligentia, aliquando verò exprimitur, calcatis terrenis desiderijs, quies vitæ. Somni namque, vel dormitionis nomine, carnis mors intimatur, sicut Paulus ait: *Nolo vos ignorare fratres de dormientibus.* Et paulo post: *Deus eos qui dormierunt per Iesum, adducet cum eo.* Somno rursum torpor negligentia designatur, sicut ab eodem Paulo dicitur: *Hora est jam nos de somno surgere.* Et rursum: *Evigilate iusti, & nolite peccare.* Somno quo-

10. 16. a
1 Jo. 3. a
1 Cor. 13.
b

1 Cor. 15. que calcatis carnis desideriis, vitæ quies figuratur, sicut sponse voce in Canticis canticorum dicitur: *Ego dormio, & cor meum vigilat*: quia videlicet sancta mens quod se à strepitu temporalis concupiscentiæ comprimit, eò verius interna cognoscit: & tantò alacrius ad intima vigilat, quantò se ab exteriori inquietudine occultat. Quod bene per Jacob in itinere dormientem figuratur, qui ad caput lapidem posuit, & obdormivit: à terra scalam celo inhærentem, innixum scilicet Deum, ascendentes quoque & descendentes Angelos vidit. In itinere quippe dormire, est in hoc præsentis vitæ transitu à rerum temporalium amore quiescere. In itinere dormire, est in dierum labentium cursu ab appetitu visibilium mentis oculos claudere, quos primis hominibus seductor aperuit, qui dixit: *Scit enim Deus, quod in quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri*. Unde à paulo post subditur: *Tulit de fructu illius, & comedit: deditque viro suo; qui comedit, & aperti sunt oculi amborum*. Culpa quippe oculos concupiscentiæ aperuit, quos innocentia clausos tenebat. Angelos verò ascendentes & descendentes cernere, est cives superne patriæ contemplari: vel quanto amore auctori suo semetipsos transcendendo inhæreant, vel quanta compassione charitatis nostris infirmitatibus descendant. Et notandum valde est, quod ille dormiens Angelos conspicit, qui in lapide caput ponit: quia nimirum ipse ab exterioribus operibus cessans, interna penetrat, qui intenta mente, quæ principale est hominis, imitationem sui redemptoris observat. Caput quippe in lapide ponere, est mente Christo inhære. Qui enim à præsentis vitæ actione remoti sunt, sed ad superna nullo amore rapiuntur, dormire possunt, sed videre Angelos nequeunt, quia caput in lapide tenere contemnant. Sunt namque nonnulli, qui mundi quidem actiones fugiunt, sed nullis virtutibus exercentur. Hi nimirum torpore, non studio dormiunt: & idcirco interna non conspicunt, quia caput non in lapide, sed in terra posuerunt. Quibus plerumque contingit, ut quantò securius ab externis actionibus cessant, tantò latius immunde in se cogitationis strepitum per otium congerant. Unde sub Judææ specie per Prophetam torpens otio anima describitur, cum dicitur: *Viderunt eam hostes, & deriserunt Sabbata eius*. Præcepto etenim legis ab exteriori opere in Sabbato cessatur. Hostes ergo Sabbata videntes irrident, cum maligni spiritus ipsa vacationis otia ad cogitationes illicitas pertrahunt: ut unaquæque anima quò remota ab externis actionibus servire Deo creditur, eò magis eorum tyrannidi illicita cogitando famuletur. Sancti autem viri, qui à mundi operibus non torpore, sed virtute sopiuntur, labori suis dormiunt, quam vigilare potuerunt: quia in eo quod actiones hujus sæculi deserentes superant, robusto conflictu quotidie contra semetipsos pugnant, ne mens per negligentiam torpeat, ne subacta otio per desideria immunda frigeat, ne in ipsis bonis desideriis plus justo inferveat, ne sub discretionis specie sibimet parcendo, à perfectione langueat. Agit hæc, & ab hujus mundi inquieta concupiscentia se penitus subtrahit, ac terrenarum actionum strepitum deserit, & per quietis studium virtutibus intenta, vigilans dormit. Neque enim ad contemplanda interna perducitur, nisi ab his quæ exterius implicent, studiosè subtrahatur. Hinc est enim quod per semetipsam Veritas dicit: *Nemo potest duobus dominis servire*. Hinc Paulus ait: *Nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus, ut ei placeat, cui se probavit*. Hinc per Prophetam Dominus admonens dicit: *Vacate, & videte, quoniam ego sum Deus*. Quia igitur nequaquam notitia interna *conspicitur, nisi ab externa implicatione cessetur: rectè

S. Greg. Tom. I.

A nunc verbi absconditi & divini susurrj tempus exprimitur, cum dicitur: [*In horrore visionis nocturna, quando solet sopor occupare homines*:] quia nimirum mens nostra nullo modo ad vim intimæ contemplationis rapitur, nisi studiosè prius à terrenorum desideriorum tumultu sopiatur. Sed humanus animus quadam suæ contemplationis machinâ sublevatus, quò super se altiora conspicit, eò in semetipso terribilius contremiscit. Unde & aptè subditur:

Quod cum mens ad celestia secreta se sublevar, totum humana virtutis robur contremiscit: & quid sit, quod Manue, Angelo viso timet, & uxor ejus non timet.

CAPUT XXIII.

Pavor tenuit me, & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt.] Quid per ossa, nisi fortia acta signantur? De quibus & per Prophetam dicitur: *Dominus custodit omnia ossa eorum*. Et sæpe ea quæ agunt homines, esse alicujus momenti æstimant: quia distinctionis intimæ quam sit subtile iudicium, ignorant. Sed cum per contemplationem rapti superna conspicunt, ab ipsa aliquo modo præsumptionis suæ securitate liquefcunt: & tantò magis in divino conspectu trepidant, quantò nec bona sua digna ejus examine, quem conspicunt pensant. Hinc est, quòd is qui fortia operando profecerat, per spiritum sublevatus clamabat: *Omnia ossa mea dicent: Domine, quis similis tibi? Ac si diceret: b* Carnes mea verba non habent, quia infirma, mea apud te funditus silent; ossa autem mea tuæ magnitudinis laudem dicunt, quia ipsa quoque, quæ esse in me fortia credidi, tua consideratione contremiscunt. Hinc est enim, quòd Manue, viso Angelo pertimescens, dicit: *Morte moriemur, quia vidimus Dominum. Quem uxor protinus consolatur, dicens: Si Dominus nos vellet occidere, de manibus nostris holocaustum & libamenta non suscepisset. Quid est hoc, quòd ad visionem Angeli vir sit timidus, & mulier audax: nisi quòd nobis quoties celestia demonstrantur, spiritus quidem pavore se concutit, sed tamen spes præsumit? D* Inde namque spes ad majora audenda sese erigit, unde turbatur spiritus: quia ea quæ superna sunt, prior videt. Quia igitur cum altiora secretorum celestium sublevata mens conspicit, cuncta humanarum virium soliditas contremiscit, rectè nunc dicitur: [*Pavor tenuit me, & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt*.] Ac si aptè diceretur: Subtilitatis intimæ arcana percipiens, unde me apud te fortem credidi, ante conspectum iudicis inde titubavi. Distinctionem quippe divinæ justitiæ contemplantes, etiam de ipsis operibus jure pertimescimus, quæ nos fortia egisse putabamus. Ducta namque ad internam regulam nostra rectitudo, si districtum iudicium invenit, multis tortitudinum suarum sinibus in intimam rectitudinem impingit. E Unde bene Paulus cum & virtutum ossa habere se cerneret, & tamen sub districto examine hæc eadem ejus ossa trepidarent, ait: *Mibi pro minima est, ut à vobis iudicer, aut ab humano die. Sed neque me ipsum iudico: nihil enim mihi conscius sum*. Sed quia auditis venis divini susurrj, hæc eadem ejus ossa contremuerunt, illico adjunxit: *Sed non in hoc justificatus sum: qui autem iudicat me, Dominus est*. Ac si diceret: Recta egisse me recolo, attramen de meritis non præsumo: quia ad ejus examen vita nostra ducitur, sub quo nostra fortitudinis & ossa turbantur. Sed cum mens in contemplatione suspenditur, cum carnis angustias superans, per speculationis vim de libertate aliquod intimæ securitatis rimatur, stare diu super semetipsam non potest: quia etsi hanc spiritus ad summa evchit, caro

K ij

tamen ipso adhuc corruptionis suæ pondere deorsum premit. Unde & subditur: [*Et cum spiritus me presente transiret, inhorruerunt pili carnis mee*] Nobis presentibus spiritus transit, quando invisibilia cognoscimus, & tamen hæc non solidè, sed raptim videmus. Neque enim in suavitate contemplationis intimæ diu mens figitur: quia ad semetipsam immensitate luminis reverberata revocatur. Cumque internam dulcedinem degustat, amore æstuat, ire super semetipsam nititur; sed ad infirmitatis suæ tenebras fracta relabitur, & magna virtute proficiens, videt quia videre non possit hoc, quod ardentè diligit: nec tamen ardentè diligeret, nisi aliquatenus videret. Non ergo stat, sed transit spiritus: quia supernam lucem nostra nobis contemplatio & inhiantibus aperit, & mox infirmantibus abscondit. Et quia in hac vita quantalibet virtute quis profecerit, adhuc tamen corruptionis suæ stimulum sentit: *Corpus quippe, quod corrumpitur, aggravat animam, & deprimit terrenam inhabitatio sensum multa cogitantem*; rectè subditur:

Quid sit, quod Levitarum pili iussi sunt radi, non evelli.

CAPUT XXIV.

[*Inhorruerunt pili carnis mee.*] Pili etenim carnis sunt qualibet superflua humana corruptionis. Pili carnis sunt vitæ veteris cogitationes, quas sic à mente abscondimus, ut de amissione earum nullo dolore fatigemur. Bene autem per Moysen dicitur: *Levita radant omnes pilos carnis sue.* Levita quippe assumptus vocatur. Oportet ergo Levitas omnes pilos carnis suæ radere: quia is qui in obsequiis divinis assumitur, debet ante Dei oculos à cunctis carnis cogitationibus mundus apparere, ne illicitas cogitationes mens proferat, & pulchram animæ speciem quasi pilis fructificantibus deformem reddat. Sed quantalibet, ut diximus, quempiam virtus sanctæ conversationis evexerit, adhuc tamen ei de vetustate vitæ nascitur quod toleretur. Unde & ipsi Levitarum pili radi præcepti sunt, non evelli. Radis etenim pilis in carne radices remanent, & crescunt ut iterum radantur: quia magno quidem studio superflua cogitationes amputanda sunt, sed tamen amputari funditus nequaquam possunt. Semper enim caro superflua generat, quæ semper spiritus sero solitudinis recidat. Sed tamen hæc in nobis tunc subtilius conspicimus, cum speculationis alta penetramus. Unde rectè nunc dicitur: [*Cum spiritus me presente transiret, inhorruerunt pili carnis mee.*] Humana etenim mens in contemplationis arce sublevata, tantò semetipsam durius de superfluis cruciat, quantò nimis subtile conspicit esse quod amat. Et cum pulchrum intuetur hoc, quod super se appetit, districtè iudicat quidquid in se infirmum prius tranquillè tolerabat. Transcunte ergo spiritu pili pertimescunt: quia ante compunctionis vim, cogitationes superflua fugiunt, ut nihil fluxum, nihil jam remissum libeat; quia afflicta mentem etiam contra semetipsam visitationis intimæ severitas inflammat. Cumque hoc, quod in corde illicitum nascitur, continua districtione refecatur; fit plerumque, ut vegetata mens paulò latius radio suæ speculationis inhareat, & pene figat spiritum qui transibat. Nec tamen hæc ipsa contemplationis mora divinitatis plenè vim aperit: quia ejus immensitas humanas vires auctas sublevatasque transcendit. Unde & bene subditur:

Quod si homo non peccasset, in carne futurus esset spiritualis, qui peccando factus est mente carnalis, atque visibilibus immersus, ad invisibilia non assurgit.

CAPUT XXV.

[*Stetit quidam, cuius non agnoscebam vultum*] Quidam namque non dicimus, nisi de eo utique, quem exprimere aut nolumus, aut non valemus. Sed qua mente hoc loco dicitur, quidam, videlicet exponitur cum protinus subinfertur: [*Cuius non agnoscebam vultum.*] Humana quippe anima, primorum hominum vitio à paradisi gaudiis expulsa, lucem invisibilium perdidit, & totam se in amore visibilium fudit: tantoque ab interna speculatione cæcata est, quantò foras deformiter sparsa: unde fit, ut nulla noverit, nisi ea quæ corporeis oculis, ut ita dixerim, palpando cognoscit. Homo enim, qui si præceptum servare voluisset, etiam carne spiritualis futurus erat, peccando factus est etiam mente carnalis, ut sola cogitet, quæ ad animum per imagines corporum trahit. Corpus quippe est cæli, terræ, aquarum, animalium, cunctarumque rerum visibilium, quas indefinenter intruetur, in quibus dum totam se delectata mens projicit, ab internæ intelligentiæ subtilitate profectit: & quia jam erigere ad summa se non valet, in his infirma libenter jacet. Cum verò miris conatibus ab his exurgere nititur, magnum valde est, si ad cognitionem suam, repressa corporali specie, anima perducatur, ut semetipsam sine corporea imagine cogitet, & cogitando se, viam sibi usque ad considerandam æternitatis substantiam paret. Hoc autem modo quasi quamdam scalam sibi exhibet semetipsam, per quam ab exterioribus ascendendo in se transeat, & à se in auctorem tendat. Cum enim corporeas imagines deserit, in semetipsam mens veniens, non modicum ascendit. Sed quamvis incorporea sit anima: quia tamen corpori inhæret, ex ipsa sui qualitate localis cognoscitur, quæ carnis loco detinetur. Quæ dum obliviscitur scita, cognoscit incognita, meminit oblivioni mandata, hilarescit post tristitia, addicitur post læta: ipsa sui diversitate indicat, quantum à substantia æternæ incommutabilitatis natura distat: quæ semper, ut est, idem est: ubique præfens, ubique invisibilis, ubique tota, ubique incomprehensibilis: per inhiantem mentem sine aspectu cernitur, sine voce auditur, sine motu fuscipitur, sine corpore tangitur, sine loco retinetur. Hanc nimirum substantiam cum animus cogitat, assuetus rebus corporalibus, diversarum imaginum phantasmata sustinet. Quæ dum ab intentionis suæ oculis abigit manu discretionis, postponens ei omnia, jam hanc aliquatenus conspicit. Quam si necdum quid sit apprehendit, agnovit certè quid non sit. Quia ergo ad insueta mens rapitur, cum divinitatis essentiam rimatur, rectè nunc dicitur: [*Stetit quidam, cuius non agnoscebam vultum.*] Bene autem dictum est, stetit. Omnis quippe creatura, quia ex nihilo facta est, & per semetipsam ad nihilum tendit, non stare habet, sed defluere. Rationalis verò creatura eo ipso quo ad imaginem creatoris condita est, ne ad nihilum transeat, figitur: irrationalis autem nequaquam figitur, sed donec visionis suæ ministerio universitatis speciem impleat, transeundo tardatur. Nam et si cælum ac terra post in æternum permanent, ex semetipsis tamen nunc ad nihilum properant: sed pro eorum usu, quibus serviunt, in melius mutanda perseverant. Stare ergo, folius creatoris est, per quem cuncta non transeunt, & in quo aliqua ne transeant, retinentur. Unde & redemptor noster, quia divinitatis ejus status capi ab humana mente non potuit, hunc

Idem
hom. 2.

Sap. 9. b

Num. 8.

a

24.

E

25.

nobis ad nos veniens creatus, natus, mortuus, sepultus, resurgens, atque ad caelestia rediens, quasi transeundo monstravit. Quod bene per Evangelium illuminato caeco innovuit, cui transiens auditum praebeuit, sed stans oculos reparavit. Per humanitatis quippe dispensationem transire habet: per divinitatis verò potentiam, qua ubique praesens est, stare. Voces igitur cæcitatibus nostræ Dominus audire transiens dicitur, quia humanæ miseriæ factus homo miseretur. Stans autem lucem reparat, quia infirmitatis nostræ tenebras ex virtute divinitatis illustrat. Bene ergo, postquam dictum est: [Cum spiritus me praesente perventus,] subditur: [Sicut quidam, cuius non agnoscebam vultum.] Ac si aperte diceretur: Eum, quem per transitum sensu, non transire deprehendi. Ipse est ergo qui transit, ipse qui stat. Transiit enim, quia teneri cognitum non valet: stat autem, quia in quantum cognoscitur, incommutabilis apparet. Quia ergo raptim is qui semper idem est, cernitur, simul Deus & transiens & stans videtur. Vel certe stare ejus, est nulla mutatione variari, sicut ad Moysen dicitur: *Ego sum, qui sum*. Et sicut hunc Jacobus insinuat, dicens: *Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio*. Quia verò quisquis jam aliquid de contemplatione aeternitatis apprehendit, hanc per coaeternam ejus speciem conspicit, rectè subjungitur: [Imago coram oculis meis.] Imago quippe Patris, Filius est: sicut de condito homine Moyses insinuat, dicens: *Creavit Deus hominem, ad imaginem Dei fecit illum*. Et sicut per expressionem sapientiae de Dei Filio quidam sapiens dicit: *Candor est enim lucis aeterna*. Et sicut Paulus ait: *Qui cum sit splendor gloriae, ac figura substantiae ejus*. Cum ergo aeternitas ejus cernitur, prout infirmitatis nostræ possibilitas admittit, imago ejus, mentis nostræ oculis antefertur: quia cum verè in Patrem tendimus, hunc quantum accipimus, per suam imaginem, id est, per Filium videmus: & per eam speciem, quæ de ipso sine initio nata est, eum aliquo modo cernere, qui nec cæpit, nec desinet, conamur. Unde & hæc eadem Veritas in Evangelio dicit: *Nemo venit ad Patrem, nisi per me*. Bene autem subditur.

Quod per auram lenem Spiritus sanctus accipitur, cuius praesentiam ex subtilitate sua Elias agnovit: unde in libro Regum, non in spiritu grandi & forti, neque in commotione, neque in igne, sed in sibilo auræ tenuis transitum Domini intellexit.

CAPUT XXVI.

ET vocem quasi auræ lenis audiri. Quid enim per vocem auræ lenis, nisi cognitio Spiritus sancti designatur? Qui de Patre procedens, & de eo quod est Filij accipiens, nostræ tenuiter notitiæ infirmitatis infunditur. Qui tamen super Apostolos veniens, per exteriorem sonum tamquam per vehementem spiritum demonstratur, cum dicitur: *Factus est repente de caelo sonus tamquam advenientis spiritus vehementis*. Sanctus enim Spiritus cum se notitiæ humanæ infirmitatis insinuat, & sonitu vehementis spiritus, & voce auræ lenis exprimitur: quia videlicet veniens, & vehemens est & lenis. Lenis, quia notitiam suam, quatenus cognosci utcumque valeat, nostris sensibus temperat: vehementer, quia quantumlibet hanc temperet, adventu tamen suo infirmitatis nostræ cæcitatem illuminando perturbat. Illustratione enim sua nos leniter tangit, sed inopiam nostram immaniter concutit. Vox ergo Dei quasi auræ lenis auditur: quia in hac adhuc vita positus contemplatoribus suis, nequaquam se divinitas sicut est, insinuat, sed lippientibus mentis nostræ oculis claritatem suam tenuiter

demonstrat. Quod bene ipsa legis acceptione fitur, cum dicitur, quia Moyses ascendit, & Dominus in montem descendit. Mons quippe est ipsa nostra contemplatio, in quam nos ascendimus, ut ad ea quæ ultra infirmitatem nostram sunt videntia, sublevemur. Sed in hanc Dominus descendit, quia nobis multum proficientibus, parum de se aliquid sensibus nostris aperit; si tamen dici in illo vel parum, vel aliquid potest, qui unus semper & idem permanens, intelligi* partiliter non potest, & tamen à suis fidelibus participari dicitur, cum in ejus substantia pars nullatenus admittatur. Sed quia hunc exprimere perfecto sermone non possumus, humanitatis nostræ modulo, quasi infantiae imbecillitate prapediti, eum aliquatenus vel balbutiendo resonamus. Quia verò & in magna contemplatione sublevati, subtile quid de aeternitatis cognitione pertingimus, sacrae historiae verbis ostenditur, cum de cognitione Dei propheta nobilis Elias edocetur. Cui cum transiit ante eum se Dominus promitteret, dicens: *Ecce Dominus transit, & spiritus grandis & fortis subvertens montes, & conterens petras ante Dominum*; illico adjunxit: *Non in spiritu Dominus, & post spiritum commotio: non in commotione Dominus, & post commotionem ignis: non in igne Dominus, & post ignem sibilus auræ tenuis: & ibi Dominus*. Spiritus quippe ante Dominum evertit montes, & petras conterit: quia, pavor, qui ex adventu ejus irruit, & altitudinem cordis nostri dejicit, & duritiam liquefacit. Sed spiritui commotionis, & igni non inesse Dominus dicitur, esse verò in sibilo auræ tenuis non negatur: quia nimirum mens cum in contemplationis subtilitate suspenditur, quicquid perfectè conspiceret praevaleret, Deus non est: cum verò subtile aliquid conspicit, hoc est quod de incomprehensibili substantia aeternitatis audit. Quasi enim sibilum tenuis auræ percipimus, cum saporem incircumscriptæ veritatis contemplatione subtiliter degustamus. Tunc ergo verum est quod de Deo cognoscimus, cum plene nos aliquid de illo cognoscere non posse sentimus. Unde bene illic subditur: *Quod cum audisset Elias, operuit vultum suum pallio, & ingressus stetit in ostio speluncae*. Post auræ tenuis sibilum, vultum suum Propheta pallio operit, quia in ipsa subtilissima contemplatione veritatis, quantà ignorantia homo contegatur, agnoscit. Vultui namque pallium superducere est, ne altiora mens querere audeat, hanc ex consideratione propriae infirmitatis velare, ut nequaquam intelligentiae oculos ultra se precipitanter aperiat, sed ad hoc quod apprehendere non valet, reverenter claudat. Qui hæc agens, in speluncae ostio stetit describitur. Quid namque spelunca nostra est, nisi hæc corruptionis habitatio, in qua adhuc ex vetustate retinemur? Sed cum aliquid percipere de cognitione divinitatis incipimus, quasi jam in speluncae nostræ ostio stamus. Quia enim progredi perfectè non possumus, ad cognitionem tamen veritatis inhiantes, jam aliquid de libertatis auræ captamus. In ingressu ergo speluncae stare, est represso nostræ corruptionis obstaculo; ad cognitionem veritatis incipere exire. Unde & nube in tabernaculum descendente, Israelitæ à longinquo cernentes, in papilionum suorum ostiis stetit memorantur: quia hi, qui adventum divinitatis utcumque conspiciunt, quasi jam ex habitaculo carnis procedunt. Quia igitur humana mens quantumlibet se virtute tetenderit, vix de intimis extrema cognoscit, rectè nunc dicitur: [Et vocem quasi auræ lenis audiri.] Sed quoniam cum de se saltem parum nobis divina cognitio exhibet, infirmitatis nostræ ignorantiam perfectè docet: qui vocem auræ lenis audit, dicat quæ ex ipsa hac auditione didicerit. Sequitur.

Quod qui de flagello Dei murmurant, iustitiam ferientis accusant.

CAPUT XXVII.

N^{am} quid homo, Dei comparatione iustificabitur, aut factore suo purior erit vir?] Humana iustitia divina iustitiæ comparata, iniustitia est: quia & lucerna in tenebris fulgere cernitur, sed in solis radio posita tenebratur. Quid ergo Eliphaz raptus in contemplatione cognovit, nisi quod iustificari homo, Dei comparatione non possit? Recta namque credimus, quæ exterius operamur: sed cum minimè interna cognoscimus, quasi in solis radio positi caligamus. Cum verò illa utcumque percipimus, ista non utcumque iudicamus: quia tantò quisque subtilius de tenebris iudicat, quantò ei verius claritas lucis constat. Qui enim lucem videt, scit quid de tenebris æstimet. Nam qui candorem lucis ignorat, etiam obscura pro lucidis approbat. Bene autem subditur: [Aut factore suo purior erit vir?] Quisquis de* persecutione murmurat, quid aliud, quam iustitiam ferientis accusat? Puriorum ergo se vir factore suo existimat, si contra flagellum querelam parat: eumque sibi proculdubio postponit, cuius iudicium de sua afflictione redarguit. Ut ergo homo reprehendere non audeat iudicem culpæ, hunc humiliter cogitet auctorem naturæ: quia qui mirè hominem ex nihilo fecit, factum impiè non alligit. Quod tunc Eliphaz didicit, cum vocem quasi auræ lenis audivit. In consideratione namque divinæ magnitudinis discitur, quam humiliter in sua animadversione timeatur. Et qui superna degustat, inferiora æquanimitè tolerat: quia plene intus conspiciat, quanti æstimet quod foris agit. Malè enim se rectum putat, qui regulam summæ rectitudinis ignorat. Et sæpe lignum rectum creditur, si ad regulam non ducatur: sed cum regulæ jungitur, per quantam tortitudinem tumescit, invenitur: quia nimirum rectitudo accedens increpat, quod oculus deceptus approbat. Eliphaz itaque quia superna conspexit, districtum iudicium de inferioribus exerit: & quamvis beatum Job non rectè redarguit, in comparatione tamen creatoris omnium, omnem creaturæ modum rectè describit dicens:

Quod Deus angelicam naturam condidit mirabilem, ut ex libero arbitrio qui manere nollent, ruerent; & maioris meriti fierent qui mutabilitatis sua conditionem voluntatis statione fixissent.

CAPUT XXVIII.

E^{cce} qui serviunt ei, non sunt stabiles, & in Angelis suis reperit pravitatem: quanto magis hi, qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum consumuntur velut à tinea?] Natura angelica etiam contemplationi auctoris inhaerendo, in statu suo immutabiliter permanet; eo ipso tamen quod creatura est, in semetipsa vicissitudinem mutabilitatis habet. Mutari autem, ex alio in aliud ire est, & in semetipso stabilem non esse. Unaquæque enim res quasi tot passibus ad aliud tendit, quot mutabilitatis suæ motibus subiacet. Sola autem natura incomprehensibilis à statu suo nescit moveri, quæ ab eo quod semper idem est, nescit immutari. Nam si Angelorum substantia à mutabilitatis motu fuisset aliena, bene ab auctore condita nequaquam in reprobis spiritibus à beatitudinis suæ arce cecidisset. Mirè autem omnipotens Deus naturam summorum spirituum bonam, sed mutabilem condidit: ut & qui permanere nollent, ruerent; & qui in conditione persisterent, tantò in ea jam dignius, quantò ex arbitrio starent: & eò maioris apud Deum meriti fierent, quò mutabili-

tatis suæ motum, voluntatis statione fixissent. Quia ergo ipsa quoque natura angelica est in semetipsa mutabilis, quam videlicet mutabilitatem vicit per hoc, quod ei qui semper idem est, vinculis amoris alligatus, rectè nunc dicitur: [Ecce qui serviunt ei, non sunt stabiles.] Atque ejusdem protinus documentum mutabilitatis adiungitur, cum de apostatis spiritibus subinfertur: [Et in angelis suis reperit pravitatem.] Ex quorum* comparatione bene casus infirmitatis humanæ considerationem colligit, cum illico subnequit: [Quanto magis hi, qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumuntur velut à tinea?] Luteas quippe domos habitamus, quia in corporibus terrenis subsistimus. Quæ bene Paulus considerans ait: *Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus.* ^{2. Cor. 4.} Et rursum: *Scimus quia si terrestris domus nostra huius habitacionis dissolvatur, quod edificacionem ex Deo habemus, domum non manufactam.* ^{2. Cor. 5.} Terrenum quoque fundamentum, est substantia carnis. Quod in se sollicitè Psalmista conspexerat, cum dicebat: *Non est occultatum os meum a te, quod fecisti in occulto, & substantia mea in inferioribus terra.* Tinea autem de veste nascitur, & eandem vestem, de qua oritur, oriendo corrumpit. Quasi quædam verò vestis animæ caro est: sed hæc nimirum vestis habet tineam suam; quia ab ipsa carnalis tentatio oritur, ex qua laceratur. Quasi enim à quadam sua tinea vestis nostra consumitur, cum caro corruptibilis tentationem gignit, & per hanc ad interitum pervenit. Velut à tinea homo consumitur, cum de se oritur, unde conteratur. Ac si aperte dicat: Si illi spiritus esse ex se incommutabiles nequeunt, qui nulla carnis infirmitate deprimentur: qua temeritate se homines in bono permanere constanter existimant, quos in eo quod intellectus ad summam evehit, carnalis infirmitas aggravans præpedit, ut per corruptionis vitium in semetipsis habeant, unde ab intima novitate veterascant? Possunt quoque per Angelos, sancti Doctores intelligi, sicut per Prophetam dicitur: *Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore ejus: quia Angelus Domini exercituum est.* Qui quantalibet virtute fulgeant esse omnino sine culpa nequeunt, cum præsentis vitæ illecebrosam iter gradiuntur: quia eorum nimirum gressus tangitur aut luto illiciti operis, aut pulvere cogitationis. D^{omos} autem luteas habitant, qui de illecebrosa hac vita carnis exultant. Hanc domum luteam Paulus contempserat habitare, cum dicebat: *Nostri autem conversatio in calis est.* Dicit ergo: [Ecce qui serviunt ei, non sunt stabiles, & in Angelis suis reperit pravitatem: quanto magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum consumuntur velut à tinea?] Ac si aperte dicat: Si præsentis vitæ viam illi sine contagione transire nequeunt, qui æterna cogitantes, se contra temporalia accingunt: quæ detrimenta illi sustinent, qui esse se in carnalis habitacionis voluptatibus gaudent? Qui enim serviunt ei, non sunt stabiles: quia cum mens ad alta nititur, carnis suæ cogitatione dissipatur; ita ut sæpe animus dum intimis inhiat, dum sola caelestia* spectat, subita carnali delectatione percussus, à semetipso scissus jaceat: & qui se infirmitatis suæ molestias superasse gaudebat, repente vulnere prostratus gemat. Pravitas ergo & in Angelis reperitur, dum ipsos quoque qui veritatem nunciant, nonnumquam surreptio vitæ fallacis gravat. Si ergo hi etiam mundi huius iniquitate feriuntur, quos contra eum sancta intentio erigit: quibus ictibus illi penetrantur, quos ante ejus iacta, ipsa infirmitatis suæ delectatio sternit? Qui bene velut à tinea consumi describuntur. Tinea quippe damnum facit, & sonitum non facit: ita iniquorum mentes, quia damna sua considerare

* al. ca. su bene infirmitatis.

* al. ca. su bene infirmitatis.

28. Mal. 2.6

Phil. 3.4

* al. ap. petit. * al. ex. peccat

* al. per. quillione

27.

1. p. 17 c. 15.

negligunt, integritatem quasi nescientes perdunt. A

Amitunt namque à corde innocentiam, ab ore veritatem, à carne continentiam, & per accessum temporis * ab ætate vitam. Sed hæc se indefinenter amittere nequaquam conspiciunt, dum toto desiderio curis temporalibus occupantur. Quasi ergo à tinea consumuntur, quia sine sonitu, culpæ mortis tolerant, dum quanta detrimenta vitæ & innocentia patientur, ignorant. Unde & bene subditur: [De mane usque ad vesperam succidentur.]

A mane usque ad vesperam peccator succiditur, dum à vitæ suæ exordio usque ad terminum, iniquitatis perpetracione vulneratur. Omni namque tempore reprobi per augmentum malitiæ contra se ictus ingeminant, quibus successi in profundum ruant. De quibus bene per Psalmistam dicitur:

Psalm. 34. Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos.
Dies quippe dimidiare, est tempus vitæ malè in voluptatibus ductum, ad pœnitentiæ lamenta dividere, atque hoc ad bonum usum patiendo reparare. Sed iniqui dies suos nequaquam dimidiant, quia perverfam mentem nec in extremo tempore immutant. Quo contra bene Paulus admonet dicens:

Ephes. 5. Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt.
Tempus quippe redimimus, quando antea actam vitam, quam lasciviendo perdidimus, fendo reparamus. Sequitur: [Et quia nullus intelligit, in æternum peribunt.] Nullus videlicet eorum, qui à mane usque ad vesperam succidentur. Nullus intelligit, vel eorum qui pereunt, vel eorum qui perditos mœurs pereuntium imitantur. Unde alias scriptum est: *Iustus perit, & nemo est qui recogitet in corde suo, & viri misericordiam colliguntur, quia non est qui intelligat.* Iniqui ergo dum sola temporalia appetunt, & quæ bona electis in æternum maneat, scire contemnuunt; dum iustorum afflictionem conspiciunt, sed quæ sit afflictionis retributio non agnoscunt; actionis suæ pedem in profundum porrigunt, quia à luce intelligentiæ sponte sua oculos elaudunt. Multis enim mali voluptatibus decepti, dum quæ vident, temporaliter diligunt, à semetipsis alienati non vident, ubi in æternum ruunt. Potest etiam mane prosperitas, vespere hujus mundi adversitas designari. De mane ergo usque ad vesperam reprobi succidentur, quia & prospera lascivientes deperunt, & per adversa impatientes ad insaniam exurgunt. Quos de mane usque ad vesperam nequaquam culpa fuccideret, si vel prospera fomentum crederent, vel adversa sectionem sui vulneris æstimarent. Sed quia nequaquam sic humani generis multitudo deseritur, ut cuncta ad interitum tendere permittatur, sunt nonnulli, qui præsentis vitæ oblectamenta despiciunt, etiam cum adsunt transitoria esse considerant, atque hæc ex amore æternitatis calcant. Cumque in hoc primo gradu iudicij gressum ponunt, vegetiores ad altiora perveniunt, ut cuncta temporalia non solum quia citius sunt amittenda, despiciant, sed his inhærere non appetant, etiam si æterna esse potuissent: & * à pulcre conditis amorem subtrahunt, quia in ipsum auctorem pulcritudinis cordis passibus tendunt. Et sunt nonnulli, qui bona vitæ præsentis diligunt, sed tamen hæc nullatenus assequuntur: qui rebus temporalibus toris desideriis inhiant, mundi gloriam querunt, sed adipisci nequaquam possunt. Hos, ut ita dixerim, cor ad mundum pertrahit, mundus * ad cor repellit. Nam sæpe contingit, ut ipsis suis adversitatibus fracti ad mentem redeant, & in semetipsis reversi confiderent, quàm sint inania quæ quærebant, seseque pro tam stulto desiderio protinus ad lamentum vertant: & tantò valentius æterna desiderant, quantè se stultius laborasse pro temporalibus dolent. Unde bene descriptis reprobis subditur:

Quod eos, quos mundus hic despicit, Deus eligit: & quid sit, quòd puer Amalecita dux David in persecutione hostium efficitur.

CAPUT XXIX.

*Vi autem reliqui fuerint, auferuntur ex eis.] Quos alios reliquos, nisi hujus mundi despectos accipimus? Quos dum præsens sæculum ad nullius gloriæ usum eligit, quasi minimos indignosque derelinquit. Sed mundi reliquos auferre Dominus dicitur, quia despectos hujus sæculi eligere dignatur, Paulo attestante qui ait: *Non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles: sed quæ stulti sunt mundi, elegit Deus, ut confundat sapientes: & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia.* Quod bene in libris Regum, Ægyptio puero in via lassescente signatur, quem Amalecita agrotum in itinere deseruit. David verò invenit, cibo refecit, ducem sui itineris facit: Amalecitam persequitur, epulantem reperit, & funditus extinguit. Quid est enim quòd Ægyptius Amalecita puer in itinere lassatur, nisi quòd amator præsentis sæculi peccati sui nigredine opertus, sæpe ab eodem sæculo infirmus despectusque relinquitur, ut cum eo currere nequam valeat, sed fractus adversitate torpescat? Sed hunc David invenit, quia redemptor noster veraciter manu fortis, nonnumquam quos despectos à mundi gloria reperit, in suum amorem convertit. Cibo pascit, quia verbi scientiæ refecit. Ducem itineris eligit, quia suum etiam prædicatorem facit. Et qui Amalecitam sequi non valuit, dux David efficitur: quia is, quem velut indignum mundus deseruit, non solum conversus in suam mentem Dominum recipit, sed prædicando hunc etiam usque ad aliena corda perducit. Quo videlicet duce David convivantem Amalecitam invenit & extinguit: quia ipsis prædicantibus Christus mundi lætitiæ destruit, quos mundus habere comites despectus. Quia igitur plerumque quos mundus relinquit, Dominus eligit, rectè nunc dicitur: [Qui reliqui fuerint, auferentur ex eis] Sequitur: [Morientur, & non in sapientia.] Quid est quòd superius reproborum interitum protulit, dicens: *Quia nullus intelligit, in æternum peribunt:* & de electis Dei illico adjunxit: *Qui reliqui fuerint, auferuntur ex eis:* & hoc protinus, quod eisdem electis non conveniat, dicens subdidit: [Morientur, & non in sapientia.] Si enim à reprobis divinitus auferuntur, quo pacto mori non in sapientia dicuntur? Sed nimirum sacræ Scripturæ consuetudo est, ut cum aliquid narrat, interposita alterius causæ sententia, ad superiora protinus redeat. Nam postquam dixit: *Et quia nullus est qui intelligat, in æternum peribunt:* electorum mox sortem subintulit, dicens: *Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis.* Et rursus sententiæ suæ oculum, in eum quem prædixerat interitum reproborum mittens, subito adjunxit: [Morientur, & non in sapientia.]*

Ac si diceret: Hi, quos dixi, quia non intelligentes in æternum peribunt, proculdubio non in sapientia morientur. Sed hunc esse nonnumquam morem sacri eloquij melius ostendemus, si ex eo aliquam hujus rei similitudinem proferamus. Paulus namque Apostolus cum dilectum discipulum de instituendis Ecclesiæ officiis admoneret, ne quos fortè ad sacros Ordines inordinate proveheret, dixit: *Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis, te ipsum casum custodi.* Qui ad infirmitatem ejus corporis protinus verba convertens ait: *Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino utere, propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates.* Statimque subjungit, dicens: *Quorundam hominum peccata manifesta sunt præceden-*

ti. Cito nemini manus imponas, neque communicaveris peccatis alienis, te ipsum casum custodi. Qui ad infirmitatem ejus corporis protinus verba convertens ait: Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino utere, propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates. Statimque subjungit, dicens: Quorundam hominum peccata manifesta sunt præceden-

ti. Cito nemini manus imponas, neque communicaveris peccatis alienis, te ipsum casum custodi. Qui ad infirmitatem ejus corporis protinus verba convertens ait: Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino utere, propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates. Statimque subjungit, dicens: Quorundam hominum peccata manifesta sunt præceden-

ti. Cito nemini manus imponas, neque communicaveris peccatis alienis, te ipsum casum custodi. Qui ad infirmitatem ejus corporis protinus verba convertens ait: Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino utere, propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates. Statimque subjungit, dicens: Quorundam hominum peccata manifesta sunt præceden-

* al. æternam vitam.

Psalm. 34.

Ephes. 5.

Psalm. 34.

29.

* al. à pulcre conditis amorem subtrahunt, quia in ipsum auctorem pulcritudinis cordis passibus tendunt. Et sunt nonnulli, qui bona vitæ præsentis diligunt, sed tamen hæc nullatenus assequuntur: qui rebus temporalibus toris desideriis inhiant, mundi gloriam querunt, sed adipisci nequaquam possunt. Hos, ut ita dixerim, cor ad mundum pertrahit, mundus * ad cor repellit. Nam sæpe contingit, ut ipsis suis adversitatibus fracti ad mentem redeant, & in semetipsis reversi confiderent, quàm sint inania quæ quærebant, seseque pro tam stulto desiderio protinus ad lamentum vertant: & tantò valentius æterna desiderant, quantè se stultius laborasse pro temporalibus dolent. Unde bene descriptis reprobis subditur:

* al. à pulcre conditis amorem subtrahunt, quia in ipsum auctorem pulcritudinis cordis passibus tendunt. Et sunt nonnulli, qui bona vitæ præsentis diligunt, sed tamen hæc nullatenus assequuntur: qui rebus temporalibus toris desideriis inhiant, mundi gloriam querunt, sed adipisci nequaquam possunt. Hos, ut ita dixerim, cor ad mundum pertrahit, mundus * ad cor repellit. Nam sæpe contingit, ut ipsis suis adversitatibus fracti ad mentem redeant, & in semetipsis reversi confiderent, quàm sint inania quæ quærebant, seseque pro tam stulto desiderio protinus ad lamentum vertant: & tantò valentius æterna desiderant, quantè se stultius laborasse pro temporalibus dolent. Unde bene descriptis reprobis subditur:

1. Tim. 4

1. Tim. 5

tia ad iudicium, quorundam autem & subsequuntur. Quid ergo ad illud pertinet, quod ab infirmo aquam bibi prohibuit, hoc quod de peccatis absconditis quorundam hominum manifestisque subjunxit? nisi quod interposita de ejus infirmitate sententia, ad hoc in extremo rediit, quod superius dixit: *Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis.* Ut enim hæc eadem peccata quanta sollicitudine perquirenda essent, ostenderet, interposita contra infirmitatis molestiam discretionis admonitione, protinus intulit, quod in aliis paterebant, in aliis laterent, dicens: *Quorundam hominum peccata manifesta sunt præcedentia ad iudicium: quorundam autem & subsequuntur.* Sicut ergo per hanc sententiam non eisdem verbis Paulus congruit, quibus eam loquens de Timothei infirmitate subjunxit; sed ad illud rediit, quod superius intermittendo narravit: ita hoc loco Eliphaz cum de electis diceret: *Qui reliqui fuerint, auferentur ex eis;* illico adjungens: *[Moriuntur, & non in sapientia.]* ad illud protinus recurrit, quod superius reprobis protulit, di-

A cens: *[Et quia nullus intelligit, in æternum peribunt.]* Idcirco autem reprobi electos despiciunt, quod ad vitam invisibilem per visibilem mortem tendunt. De quibus bene nunc dicitur: *[Moriuntur, & non in sapientia.]* Ac si aperte diceretur: Mortem quidem & sapientiam pariter fugiunt; sed sapientiam penitus deserunt, mortis autem laqueos non evadunt. Et quia quandoque morituri vivere moriendo potuerant, dum mortem quæ proculdubio ventura est, metunt, & vitam simul & sapientiam perdunt. At contra, iusti in sapientia moriuntur, quia mortem quam devitare funditus nequeunt, cum pro veritate imminet, differre continent; eamque dum æquanimitè ferunt, penam propagnis vertunt in instrumentum virtutis: ut inde debeat vita recipi, unde per primæ culpæ meritum cogitur finire. Sed quia Eliphaz hæc contra iniquos veraciter protulit, beatum Job reprehensibilem æstimans, de fastu se sapientiæ inflavit. Unde & post prædicamenta tantæ rectitudinis, irrisiois verba subjungit, dicens:

CAP. V. **V**oca ergo, si est qui tibi respondeat, & ad aliquem sanctorum convertere. Virum stultum interfecit iracundia, & parvulum occidit invidia. Ego vidi stultum firma radice, & maledixi pulchritudini eius statim. Longè sient filij eius à salute, & conterentur in porta, & non erit qui eripiat. Cuius messem famelicus comedet, & ipsum rapiet armatus, & bibent sitientes divitias eius. Nihil in terra sine causa fit: & de humo non egreditur dolor. Homo nascitur ad laborem, & avis ad volatum. Quamobrem ego deprecabor Dominum, & ad Deum ponam eloquium meum: Qui facit magna & inscrutabilia & mirabilia absque numero: Qui dat pluviam super faciem terra, & irrigat aquis universa: Qui ponit humiles in sublime, & marentes erigit sospitate: Qui dissipat cogitationes malignorum, ne possint implere manus eorum quod cøperant: Qui comprehendit sapientes in astutia eorum, & consilia pravorum dissipat. Per diem incurrent tenebras, & quasi in nocte, sic palpabunt in meridie. Porro saluum faciet egenum de gladio oris eorum, & de manu violenti pauperem. Et erit egeno spes, iniquitas autem contrahet os suum. Beatus homo, qui corripitur à Domino. Incepcionem ergo Domini ne reprobes: Quia ipse vulnerat, & medetur: percutit, & manus eius sanabunt. In sex tribulationibus liberabit te, & in septima non tanget te malum. In fame eruet te de morte, & in bello de manu gladij. A flagello lingue abscondèris, & non timebis calamitatem, cum venerit. In vastitate & fame videbis, & bestiam terra non formidabis. Sed cum lapidibus regionum pactum tuum, & bestia terre pacificæ erunt tibi. Et scies quod pacem habeat tabernaculum tuum, & visitans speciem tuam non peccabis. Et scies, quoniam multiplex erit semen tuum, & progenies tua quasi herba terre. Ingredieris in abundantia sepulcrum, sicut infertur acervus tritici in tempore suo. Ecce hoc, ut investigavimus, ita est, quod auditum, mente pertracta.

Quantum peccatum sit ira, quod etiam homicidio comparatur: & quomodo compesci debeat.

CAPUT XXX.

Voca ergo, si est qui tibi respondeat. Omnipotens enim Deus sæpe ejus precem in perturbatione deserit, qui præcepta illius in tranquillitate contemnit. Unde scriptum est: *Qui autem suam avertit ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.* Vocare autem nostrum, est humili Deum prece deprecari: respondere verò Dei, est effectum precibus præbere. Ait ergo: *[Voca, si est qui tibi respondeat.]* Ac si aperte dicat: Quantumlibet afflictus clames, Deum tibi respondentem non habes: quia vox in tribulatione eum non invenit, quem mens in tranquillitate contempsit. Ubi adhuc deridendo subjungit: *[Et ad aliquem sanctorum convertere.]* Ac si despiciens dicat: Sanctos quoque invenire in afflictione adjuvatores non vales, quos habere socios in hilaritate noluisse. Qui post irrisionem protinus sententiam subdit, dicens: *[Virum stultum interfecit iracundia, & parvulum occidit invidia.]* Quæ nimirum sententia vera esset, si illata contra tanti viri patientiam non fuisset. Sed nos pensemus quod dicitur: quamvis ab auditoris sui virtute eludatur,

ut ostendamus quàm rectum est quod promittit, si non in beatum Job injustè promeretur, cum scriptum sit: *Tu autem Domine cum tranquillitate judicas.* Sciendum nobis magnopere est, quia quotiens turbulentos motus animi sub mansuetudinis virtute restringimus, ad similitudinem redire conditoris conamur. Nam cum tranquillitatem mentis ira diverberat, dilaniatam quodammodo scissamque perturbat, ut sibimetipsi non congruat, ac vim intimæ similitudinis amittat. Quanta ergo sit iracundiæ culpa pensemus, per quam dum mansuetudo amittitur, supernæ imaginis similitudo vitiat. Per iram sapientia perditur: ut quid, quove ordine agendum sit, omnino nesciatur, sicut scriptum est: *Ira in sinu stulti requiescit:* quia nimirum intelligentiæ lucem subtrahit, cum mentem permovendo confundit. Per iram vita amittitur, etsi sapientia teneri videatur, sicut scriptum est: *Ira perdit etiam prudentes:* quia scilicet confusus animus nequaquam explet, etiam si quid intelligere prudenter valet. Per iram justitiam relinquitur, sicut scriptum est: *Ira viri justitiam Dei non operatur:* quia dum perturbata mens iudicium suæ rationis exasperat, omne quod furor suggerit, rectum putat. Per iram gratia vitæ socialis amittitur, sicut scriptum est: *Noli esse assiduum cum homine iracundo, ne*

do, ne discas semitas ejus, & sumas scandalum anime tue. Et idem: *Quis poterit habitare cum homine, cuius spiritus factus est ad irascendum?* Quia qui se ex humana ratione non temperat, necesse est, ut bestialiter solus vivat. Per iram concordia rumpitur, sicut scriptum est: *Vir animosus parat rixas, & vir iracundus effodit peccata.* Iracundus quippe peccata effodit, quia etiam malos, quos incaute ad discordiam provocat, peiores facit. Per iram lux veritatis amittitur, sicut scriptum est: *Sol non occidat super iracundiam vestram:* quia cum menti iracundia confusiois tenebras incutit, huic Deus radium suae cognitionis abscondit. Per iram sancti Spiritus splendor excluditur: quo contra, juxta ver-

Prov. 15
& 20.

Ephes. 4.
f

Isai. 66.
n

tustam translationem scriptum est: *Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietum, & tremmentem sermones meos?* Cum enim humilem diceret, quietum protinus adjunxit. Si ergo ira quietem mentis subtrahit, suam sancto Spiritui habitationem claudit, cuius recessione animus vacuus, ad apertam mox insaniam ducitur, & usque ad superficiem ab intimo cogitationum fundamento dissipatur. Nam irae suae stimulis accensum cor palpitat, corpus tremit, lingua se praepedit, facies ignescit, exasperantur oculi, & nequaquam recognoscuntur noti. Ore quidem clamorem format, sed sensus quid loquatur ignorat. In quo itaque iste ab arreptitis longè est, qui actionis suae conscius non est? Unde fit plerumque, ut usque ad manus ira profluat, & quò ratio longius recedit, audacior exurgat: seque ipsum animus retinere non valet, quia factus est potestatis alienae: & eò furor membra foris in ictibus exercet, quò intus ipsam membrorum dominantem mentem captivam tenet. Aliquando autem manus non exerit, sed in maledictionis jaculum linguam vertit. Fratri namque interitum precibus exposcit, & hoc Deum perpetrare expetit, quòd ipse perversus homo facere vel metuit, vel erubescit. Fitque ut voto & voce homicidium peragat, etiam cum à læsione proximi manibus cessat. Aliquando ira perturbato animo, quasi ex iudicio silentium indicit, & quo se foras per linguam non exprimit, intus deterius ignescit, ut iratus quisque colloquutionem suam proximo subtrahat, & nil dicendo, quàm sit averfus dicat. Et nonnumquam hæc silentij severitas per disciplinæ dispensationem geritur: si tamen sollicitè in intimis discretionis forma teneatur. Nonnumquam verò dum accensus animus à consueta locutione restringitur, per accessum temporis penitus à proximi dilectione separatur, & aciores stimuli ad mentem veniunt, causæ quoque quæ gravius exasperant, oriuntur: atque in irati oculo festuca in trabem vertitur, dum ira in odium permutatur. Plerumque ira per silentium clausa intra mentem vehementius æstuat, & clamorosas tacite voces format: verba sibi, quibus exasperetur, objicit, & quasi in causæ examine posita durius exasperata respondet: quòd Salomon breviter insinuat, dicens: *Presbolaratio impiorum furor.* Sique fit, ut perturbatus animus majorem strepitum sui silentij sentiat, eumque gravius clausa iræ flamma consumat. Unde bene ante nos quidam sapiens dixit: Cogitationes iracundi viperae sunt generationes, mentem comedunt matrem suam. Sciendum verò est, quòd nonnullos ira citius accendit, facilius deserit. Nonnullos verò tardè quidem commoveret, sed diutius tenet. Alij namque accensis calamis similes, dum vobibus perstreperunt, quasi quosdam accensionis suae fonitus reddunt; citius quidem flammam faciunt, sed protinus in favilla frigescent. Alij autem lignis gravioribus durioribusque non dispares, accensionem tardè suscipiunt, sed tamen accensi semel difficilius extinguuntur: & quia se tardiùs in asperitatem concitant, furoris sui* diutius ignem servant.

Prov. 11
e

32.

* al. du-
reus.

S. Greg. Tom. I.

A Alij autem, quòd est nequius, & citius iracundiae flammam accipiunt, & tardiùs deponunt. Nonnulli verò has & tardè suscipiunt, & citius amittunt. In quibus nimirum quatuor modis liquidò lector agnoscit, quia & ad tranquillitatis bonum ultimus plusquam primus appropinquat, & in malo secundum tertius superat. Sed quid prodest, quòd iracundia quomodo mentem teneat, diximus, si non etiam qualiter compesci debeat exprimamus? Duobus etenim modis fracta possidere animum ira defuescit. Primus quippe est, ut mens sollicita antequàm agere quodlibet incipiat, omnes sibi, quas pati potest, contumelias proponat: quatenus redemptoris sui probra cogitans, ad adversa se praeparet. Quæ nimirum venientia tantò fortiùs excipit, quòd se cautiùs ex præsentia armavit. Qui enim improvidus ab adversitate deprehenditur, quasi ab hoste dormiens invenitur: eumque citius inimicus necat, quia non repugnantem perforat. Nam qui mala imminencia per sollicitudinem prænotat, hostiles incurfus quasi in insidiis vigilans expectat: & inde ad victoriam valenter accingitur, unde nesciens deprehendi putabatur. Solerter ergo animus ante actionis suae primordia, cuncta debet adversa meditari: ut semper hæc cogitans, semper contra hæc thorace patientiæ munitus, & quidquid* acciderit, providus superet; & quidquid non accesserit, lucrum putet. Secundus autem servandæ mansuetudinis modus est, ut cum alienos excessus aspiciamus, nostra, quibus in aliis excedimus, delicta cogitemus. Considerata quippe infirmitas propria, mala nobis excusat aliena. Patienter namque illatam injuriam tolerat, qui piè meminit quòd fortasse adhuc habeat, in quo debeat ipse tolerari. Et quasi aqua ignis extinguitur, cum surgente furore animi, sua cuique ad mentem culpa revocatur: quia erubescit peccata non parcere, qui vel Deo, vel proximo sæpe se recolat parcenda peccasse. Sed inter hæc solerter sciendum est, quòd alia est ira, quam impatentia excitat, alia quam zelus justitiæ format. Illa ex vitio, hæc ex virtute generatur. Si enim nulla ira ex virtute surgeret, divinæ animadversionis impetum Phinees per gladium non placasset. Hanc iram quia Heli non habuit, motum contra se implacabiliter supernæ ultionis excitavit. Nam quòd contra subditorum vitia tepuit, eò contra illum districtio aeterni rectoris exarsit. De hac ira per Psalmistam dicitur: *Irascimini, & nolite peccare.* Quòd nimirum non rectè intelligunt, qui irasci nos nobis tantummodo, non etiam proximis delinquentibus volunt. Si enim sic proximos ut nos amare præcipimur, restat ut sic eorum erratibus, sicut nostris vitiis irascamur. De hac per Salomonem dicitur: *Melior est ira risu, quia per irasitiam vultus corrigitur animus delinquentis.* De hac iterum Psalmista ait: *Turbatus est ira oculus meus.* Ira quippe per vitium oculum mentis excæcat, ira autem per zelum turbat: quia quum saltem recti æmulatione concutitur, ea quæ nisi tranquillo corde percipi non potest, contemplatio dissipatur. Ipse namque zelus rectitudinis, quia inquietudine mentem agitatur, ejus mox aciem obscurat, ut altiora in commotione non videat, quæ bene priùs tranquilla cernebat. Sed inde subtilius ad alta reducit, unde ad tempus; ne videat, reverseratur. Nam ipsa recti æmulatio aeterna post paululum in tranquillitate largiùs aperit, quæ hinc interim per commotionem claudit: & unde mens turbatur ne videat, inde proficit ut ad videndum veriùs clarescat: sicut infirmanti oculo cum collyrium immittitur, lux penitus negatur: sed inde eam post paululum veraciter recipit, unde hanc ad tempus salubriter amittit. Numquam verò commotioni contemplatio jungitur, nec prævalet mens perturbata conspiciere, ad quòd vix tranquilla valet inhiare:

* al. accedat.

33.

Ps. 4. a

Ecl. 7. a

Ps. 6. b

L

quia nec solis radius cernitur, cum commota nubes caeli faciem obducunt: nec turbatus fons inspicientis imaginem reddit, quam tranquilluss proprie ostendit: quia quod ejus unda palpat, eod in se speciem similitudinis obscurat. Sed cum per zelum animus movetur, curandum summopere est, ne haec eadem qua instrumento virtutis assumitur, menti ira dominetur, nec quasi domina praeeat, sed velut ancilla ad obsequium parata, a rationis tergo numquam recedat. Tunc enim robustius contra vitia erigitur, cum subdita rationi famulatur. Nam quantumlibet ira ex zelo rectitudinis surgat, si immoderata mentem vicerit, rationi protinus servire contemnit: & tantò se impudentius dilatat, quantum impatentiae vitium virtutem putat. Unde necesse est, ut hoc ante omnia, qui zelo rectitudinis movetur, attendat, ne ira extra mentis dominium transeat, sed in ultione peccati tempus modumque considerans, surgentem animi perturbationem subtilius retractando restringat, animositatem reprimat, & motus fervidos sub aequitate disponat: ut eod fiat justior ultor alienus, quod prius exiit victor suus: quatenus sic culpas delinquentium corrigat, ut ante ipse qui corrigit, per patientiam crescat, & fervorem suum transcendendo dijudicet, ne intemperanter excitatus ipso zelo rectitudinis, longè a rectitudine aberret. Quia verò, sicut diximus, etiam laudanda boni emulatio mentis oculum turbat, rectè nunc dicitur: [*Virum sultum interficit iracundia.*] Ac si aperte diceretur: Ira per zelum sapientes turbat, ira verò per vitium stultos trucidat: quia illa sub ratione restringitur, haec verò irrationabiliter devicta menti dominatur. Bene autem subditur:

Quomodo invidia cognoscitur.

CAPUT XXXI.

ET parvulum occidit invidia.] Invidere enim non possumus, nisi eis, quos nobis in aliquo meliores putamus. Parvulus ergo est qui livore occiditur, quia ipse sibi testimonium perhibet, quod eo minor sit, cujus invidia torquetur. Hinc est quod hostis callidus primo homini invidendo surripuit, quia amissa beatitudine, minorem se immortalitate illius agnovit. Hinc est quod Cain ad perpetrandum fratricidium corrui: quia despecto suo sacrificio, praelatum sibi infremuit, cujus Deus hostiam accepit: & quem meliorem se esse exhortuit, ne utcumque esset, amputavit. Hinc Esau ad persecutionem fratris exarsit, quia primogenitorum benedictione perdita, quam tamen pro esu lenticulae ipse vendiderat, minorem se eo, quem nascendo praebat, ingemuit. Hinc Joseph fratres sui Ismaelitis transeuntibus vendiderunt: quia cognito revelationis mysterio, ne se fieret melior, ejus profectibus obviare conati sunt. Hinc Saul David subditum, lanceam intorquendo persequitur, quia quem magnis quotidie augeri virtutum successibus sensit, ultra se excrescere expavit. Parvulus itaque est qui invidia occiditur: quia nisi ipse inferior existeret, de bono alterius non doleret. Sed inter haec sciendum est, quia quamvis per omne vitium quod perpetratur, humano cordi antiqui hostis virus infunditur, in hac tamen nequitia, tota sua viscera serpens concutit, & imprimenda ma-

Gen. 4.

Gen. 25.

Gen. 37.

1. Reg. 18.

34.

litiae pestem vomit. De quo nimirum scriptum est: *Invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum.* Nam cum devictum cor livoris putredo corruperit, ipsa quoque exteriora indicant, quam graviter animum vaesania instigat. Color quippe pallore afficitur, oculi deprimuntur, mens accenditur, & membra frigescent, fit in cogitatione rabies, in dentibus stridor: cumque in latebris cordis crescens absconditur odium, dolore caeco tenebrat conscientiam vulnus inclusum. Nil laetum de propriis liber, quia tabescentem mentem sua poena lauciat, quam felicitas torquet aliena: quantoque extranei operis in altum fabrica ducitur, tanto fundamentum mentis livida profundius suffoditur: ut quod alij ad meliora propeant, * eo ipso deterius ruant: qua ruina videlicet etiam illud destruitur, quod in aliis actibus perfecto opere surrexisse putabatur. Nam invidia cum mentem tabefecerit, cuncta qua invenerit bene gesta consumit. Unde bene per Salomonem dicitur: *Vita carnis, sanitas cordis; putredo ossium invidia.* Quid enim per vitam carnis, nisi infirma quaedam ac tenera: & quid per ossa, nisi fortia acta signantur? Et plerumque contingit, ut quidam cum vera cordis innocentia in nonnullis suis actibus infirmi videantur: quidam verò jam quaedam ante humanos oculos robusta exerceant, sed tamen erga aliorum bona, intus invidia pestilentialiter tabescant. Bene ergo dicitur: *Vita carnis, sanitas cordis:* quia si mentis innocentia custoditur, etiam si qua foris infirma sunt, quandoque roborantur. Et rectè subditur: *Putredo ossium invidia:* quia per livoris vitium, ante Dei oculos pereunt etiam fortia acta virtutum. Ossa quippe per invidiam putrescere, est quaedam etiam robusta deperire. Sed cur haec de invidia dicimus, si non etiam qualiter eruatur, intimemus? Difficile namque est, ut hoc alteri non invidetur, quod adipisci alter exoptat: quia quicquid temporaliter percipitur, tantò fit minus singulis, quantum dividitur in multis: & idcirco desiderantis mentem livor excruciat, quia hoc quod appetit, aut funditus alter accipiens admitit, aut a quantitate restringit. Qui ergo livoris peste plene carere desiderat, illam hereditatem diligit, quam coheredum numerus non angustat: quae & omnibus una est, & singulis tota: quae tantò largior esse ostenditur, quantum ad hanc percipientium multitudo dilatat. Imminutio ergo livoris est affectus surgens interna dulcedinis: & plena mors ejus, est perfectus amor aternitatis. Nam cum mens ab ejus rei appetitu retrahitur, quae accipientium numero partitur; tantò magis proximum diligit, quantum minus ex profectu illius sua damna pertimescit. Quae si perfecte in amore caelestis patriae rapitur, plenè etiam in proximi dilectione sine omni invidia solidatur: quia cum nulla terrena desiderat, nihil est quod ejus erga proximum charitati contradicat. Quae nimirum charitas quid est aliud quam mentis oculus: qui si terreni amoris pulvere tangitur, ab interna lucis mox intuitu laesus reverberatur? Quia autem parvulus est qui terrena diligit, magnus, qui aeterna concupiscit: potest etiam sic non inconvenienter intelligi. *Parvulum occidit invidia,* quoniam hujus pestis languore non moritur, nisi qui adhuc in desideriis infirmatur.

* al. co
ipsa de
terius
ruat.

Prov.
14. d